

Haasteet tukipartiotoiminnassa valvonta- henkilökunnan näkökulmasta

Martti Vanhanen, Jarkko Kautto

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Haasteet tukipartiotoiminnassa, valvontahenkilökunnan näkökulmasta

Martti Vanhanen, Jarkko Kautto
Rikosseuraamusalan sosionomi
Opinnäytetyö
Toukokuu/2023

Martti Vanhanen, Jarkko Kautto

Haasteet tukipartiotoiminnassa valvontahenkilökunnan näkökulmasta

Vuosi

2023

Sivumäärä

65

Opinnäytetyön tarkoitus oli tuoda esiin haasteita, joita tukipartio-ohjaajat kohtaavat virkatehtävissään tukipartioissa. Työ kokosi esiin tukipartio-ohjaajien näkemyksiä toimintaympäristöön, työvälineisiin, sekä toimintatapoihin liittyvistä haasteista. Tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä oli keskimäärin viiden vuoden työkokemus tukipartiotyöskentelystä, jonka lisäksi monella heistä oli työkokemusta runsaasti myös muista rikosseuraamuslaitoksen valvonta- ja ohjaus tehtävistä. Opinnäytetyön tilaajana, sekä työelämäkumppanina toimi Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto.

Opinnäytetyön tietoperusta koostui sosiaalityön, yhdyskuntaseuraamusten- ja vankeuden täytäntöönpanon, sekä kriminologian perusteoksista. Edellä mainitun aihepiirikirjallisuuden lisäksi opinnäytetyössä hyödynnettiin aiheeseen liittyviä rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja, sekä kuukausitilastoja.

Tutkimus tehtiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, teemahaastattelumenetelmin. Jokaisessa haastattelussa käytettiin samoja teema-alueita. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin, jonka jälkeen haastatteluaineisto analysoitiin teemoittamalla. Aineistosta pyrittiin nostamaan esiin tutkimuksen kannalta olennaisimmat asiasisällöt.

Tutkimustuloksien mukaan tukipartio-ohjaajat nostivat haastatteluissaan esiin useita seikkoja, jotka muodostavat haasteita työn tekemiseen tukipartioissa. Keskeisimpiä seikkoja olivat työaikojen epäkäytännöllisyys suhteessa partion valvonta-alueeseen, valvottavien lukumäärään sekä päihdevalvonnan toteuttamiseen. Käytössä olevasta valvontalaitteistosta, ajoneuvoista, viranomaisten välisestä yhteistyöstä, sekä koulutuksesta nousi myös esiin seikkoja, jotka tutkimukseen osallistuneet kokivat haasteellisiksi virkatehtävien suorittamisen kannalta.

Asiasanat: Vankilat, Yhdyskuntaseuraamustoimistot, Tuki, Kontrolli, Tukipartio

Kautto Jarkko, Vanhanen Martti

The Challenges of in Support Patrols from a Supervisory Perspective

Year

2023

Pages

65

The purpose of this Bachelor`s thesis is to bring out the challenges that support patrol supervisors face when doing their official duties in support patrols. The thesis gathers the support patrol supervisors` views on challenges related to the operational environment, tools and operational practices, among others. The participants in the study have on average of five years of working experience in support patrol work, in addition to which many of them also have extensive working experience in other supervisory and control tasks in the penitentiary system. The commissioner of the thesis and also as the working life partner was the Uusimaa Community Sanctions Office.

Theoretical backround of the thesis consists of the basics of social work, community sanctions and imprisonment and criminology. In addition to the above mentioned literature on the subject, the thesis is made by using the publications of the Criminal Sanctions Agency related to the subject as well as monthly statistics.

The study has been conducted as a qualitative study. The interviews with the participants of the study were carried out as individual interviews, by using thematic interviews methods. The same thematic topics were used in each interview. The interviews were recorded, transcribed and after which the deata of the interviews were analyzed by using thematisation. The aim was to extract the most relevant issues for the study.

According to the results of the study, the suppost patrol supervisors brought out several issues in their interviews that pose challenges to the work in support patrols. The most important issues were the impracticality of working hours related to the patrol`s control area, the number of controlled people and the implementation of substance abuse control. The available surveillance equipment, vehicles, inter.agency cooperation and education were also issues that participants in the study found challenging in terms of carrying out their official duties.

Keywords: Prisons, Community sanctions offices, Support, Control, Support patrol

Sisällys

1	Johdanto.....	9
2	Opinnäytetyön toimintaympäristö	10
2.1	Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio	10
2.2	Rikosseuraamuslaitoksen arvot ja strategia	11
2.2.1	Yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite	12
2.2.2	Toiminnallinen tuloksellisuus	13
2.2.3	Henkilöstö ja resurssit	13
3	Yhteiskunnalliset lähtökohdat	14
3.1	Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano	14
3.2	Yhdyskuntaseuraamustoimistojen valvomat rangaistusmuodot	15
3.2.1	Valvottu koevapaus	16
3.2.2	Valvontarangaistus	17
3.2.3	Tehostettu matkustuskielto	18
3.3	Yhdyskuntaseuraamusasiakkaat tilastoina	18
4	Tukipartiot osana yhdyskuntaseuraamuksia	21
4.1	Tukipartio-ohjaajalta vaadittavat taidot	21
4.2	Virkamiesetiikka ja hyvä hallinto	22
4.3	Tukipartion työtehtävät	24
4.3.1	Koevapauden valmistelutehtävät	25
4.3.2	Valvontarangaistuksen valmistelutehtävät	25
4.3.3	Ohjaus- ja valvontatehtävät	26
4.3.4	Valvonta- ja turvallisuustehtävät	26
4.3.5	Tuki ja kuntoutus	29
5	Teoreettiset lähtökohdat.....	30
5.1	Tuki ja kontrolli	31
5.2	Sosiaalisten- ja ympäristötekijöiden vaikutus	33
5.3	Työympäristön vaikutus työhyvinvointiin	34
5.4	Aiemmat tutkimukset.....	36
6	Tutkimuksen toteuttaminen	37
6.1	Ilmiö ja aiheen rajaaminen	37
6.2	Tutkimuksen tavoite	38
6.3	Aikataulu	39
6.4	Laadullinen tutkimus	40
6.5	Kohderyhmä ja aineiston kerääminen.....	41
6.6	Aineiston analysointi.....	42

6.7	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	43
7	Tutkimustulokset	44
7.1	Tutkimukseen osallistuvien taustatiedot	44
7.2	Työympäristön haasteet.....	45
	7.2.1 Työajat.....	45
	7.2.2 Toiminta-alue ja valvottavien lukumäärä	46
	7.2.3 Ennakkotiedot sekä yhteistyö vankiloiden kanssa.....	46
7.3	Tuki ja kontrolli	47
	7.3.1 Valvontalaitteisto.....	47
	7.3.2 Päihdevalvonta.....	47
7.4	Kehittäminen	49
	7.4.1 Koulutus.....	49
	7.4.2 Ajoneuvot.....	49
	7.4.3 Työajat.....	51
8	Johtopäätökset ja kehitysehdotukset	51
9	Pohdinta	54
	Lähteet.....	58
	Kuviot	63
	Liitteet	64

1 Johdanto

Opinnäytetyömme aihe käsittelee tukipartiotoiminnan haasteita valvontahenkilökunnan näkökulmasta. Tarkoituksena ja tavoitteena on tuoda esiin mahdollisia puutteita, epäkohtia tai kehittämisen tarpeita valvonnan toteutuksessa, sekä järjestämisessä. Tukipartiot ovat yhdyskuntaseuraamustoimistojen alaisia yksiköitä, jotka valvovat esimerkiksi koevapauksien, valvontarangaistusten, sekä tehostettujen matkustuskieltojen täytäntöönpanoa. Haasteita voivat olla esimerkiksi tuen ja kontrollin puute tai riittämättömyys pitkien välimatkojen, sekä suurien asiakasmäärien takia. Haastattelimme tukipartio ohjaajia, jokaiselta rikosseuraamusalueelta, jonka lisäksi käytimme hyödyksi saatavilla olevaa kirjallista materiaalia sosiaalityöstä, vuorovaikutuksesta sosiaalityössä, valvonnan järjestämisestä sekä aiheesta saatavilla olevaa muuta materiaalia.

Jokaisella yhdyskuntaseuraamustoimistolla on valvonta-alue ja toimistot toimeenpanevat omilla alueilla asuvien rangaistujen yhdyskuntaseuraamukset ja alueen tukipartio hoitaa rikosseuraamusasiakkaiden luokse tehtävät kontrollikäynnit. Valvonta-alueet ovat usein laajoja koko maassa johtuen yhdyskuntaseuraamusten vähäisestä määrästä. Kontrollikäynteihin liittyvän päihdevalvonnan takia käyntiajankohtien tulee olla ennakoimattomia, jotta mahdollinen päihteiden käyttö tulisi ilmi. Tukipartion työajat ja lähinnä työpäivien pituus sekä niiden sijoittuminen viikkoon ja vuorokaudenaikaan saattaa vaikuttaa päihdevalvonnan tehokkuuteen, koska päihdevalvonnan ajoittaminen viikon kriittisiin ajankohtiin, jolloin riski päihteiden käyttöön on suurimmillaan, paljastaa tehokkaimmin päihteiden käytön. Valvontakäynneissä etenkin yksityisasuntoihin on aina olemassa turvallisuusriski ja yritämme selvittää työhön liittyvät turvallisuusriskit sekä mahdollisuudet niiden ennakointiin ja minimointiin. Selvitimme lisäksi ohjaajien kannan päivittäisten ja viikoittaisten työtehtäviensä laatuun ja määrään keskittyen heidän kokemukseensa työtehtäviensä tarpeellisuudesta, vaativuudesta ja hyödyllisyydestä ja kokevatko he työmääränsä mahdollisesti kuormittavaksi. Selvitimme myös ohjaajien kannan ohjaajien koulutustasoon, sekä heidän näkemyksensä sen mahdollisesta vaikutuksesta työn tekemiseen. Tutkimusaineisto on hankittu haastattelemalla yhdeksää tukipartio- ohjaajana työskentelevää rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä joulukuun 2022 aikana. Haastattelut suoritettiin kahta lukuun ottamatta etäyhteyden välityksellä. Kahta ohjaajaa haastattelimme yhdyskuntaseuraamustoimistossa vieraillessamme.

2 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Toimintaympäristönä tukipartio-ohjaajilla on työnantaja Rikosseuraamuslaitos ja sen alaisena toimivat yhdyskuntaseuraamustoimistot, joihin tukipartiot on sijoitettu. Tukipartiot noudattavat työssään työnantajansa arvoja ja strategiaa sekä Yhdyskuntaseuraamuksista säädettyjä lakeja.

2.1 Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio

Rikosseuraamuslaitos on Oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva ja sen ohjauksessa ja valvonnassa oleva virasto, jonka toimialue on koko maa. Rikosseuraamuslaitoksen muodostavat vastuualueet ovat: kehittäminen ja ohjaus, asiakasprosessit, hallinto- ja tukipalvelut sekä operatiivinen toiminta. Edellä mainitut vastuualueet jakautuvat eri yksiköihin. Valtioneuvoston asetuksesta löytyvät säännökset vastuualueista niille kuuluvine tehtävineen. Rikosseuraamuskeskusten vastuulla on rangaistusten täytäntöönpano ja tutkintavankeuden toimeenpano. Rikosseuraamuskeskukset koostuvat vankiloista, yhdyskuntaseuraamustoimistoista ja muista yksiköistä ja kuuluvat operatiivisen toiminnan vastuualueeseen. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta (221/2022) 1 Luku 3§.) Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio uudistui 1.9.2022 alkaen. Uudistus tunnetaan nimellä Rise 2.0 ja se kattaa keskushallinnon, aluekeskukset, Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen, täytäntöönpanoyksikön ja näiden lisäksi yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja vankiloiden johtajat. (Risen organisaatiokaavio 2022.)

Uusi organisaatio koostuu neljästä vastuualueesta, joita ovat: kehittäminen ja ohjaus, asiakasprosessit, hallinto- ja tukipalvelut ja operatiivinen toiminta. Vastuualueet puolestaan jakautuvat yksiköihin ja yksiköt edelleen tiimeihin. Operatiivisen toiminnan vastuualue koostuu kaikkiaan 11 rikosseuraamuskeskuksesta, joissa on kaikkiaan 28 vankilaa ja 12 yhdyskuntaseuraamustoimistoa. Jokaisessa rikosseuraamuskeskuksessa on vaihteleva määrä avo- ja suljettuja vankiloita sekä yksi yhdyskuntaseuraamustoimisto. Rikosseuraamuskeskukset ovat: Helsingin, Uudenmaan, Lounais-Suomen, Hämeenlinnan, Hämeen ja Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan, Pohjanmaan ja Keski-Suomen, Oulun ja Lapin rikosseuraamuskeskus. Rikosseuraamuskeskukset on muodostettu Sote- ja maakuntajaon pohjalta. (Risen organisaatiokaavio 2022.)

Kehittämisen ja ohjauksen vastuualue sisältää strategiayksikön, johon kuuluvat suunnittelu- tiimi ja tiedolla johtamisen tiimi, kehitys- ja laatu-yksikön, oikeusyksikön, johon kuuluvat lailisuusvalvontatiimi ja normiohjaustiimi ja rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen, johon kuuluvat opetustiimi ja RSKK hallintotiimi. (Risen organisaatiokaavio 2022.)

Asiakasprosessien vastuualue sisältää asiakasarviointiyksikön, johon kuuluu kaikkiaan viisi arviointitiimiä ja arvioivan ja suunnitelmallisen työn tiimi ja täytäntöönpanoyksikön, johon

kuuluu kolme täytäntöönpanotiimiä ja kansainvälisen täytäntöönpanon tiimi. (Risen organisaatiokaavio 2022.)

Hallinnon ja tukipalveluiden vastuualue sisältää henkilöstöyksikön, johon kuuluvat henkilöstövoimavaratiimi ja työnantajatoimintatiimi, talousyksikön, johon kuuluvat hankintatiimi, kirjanpito- ja laskutustiimi, ostotiimi ja sisäisen laskennan tiimi, tietopalveluyksikön, johon kuuluvat digipalvelutiimi, asiakirjahallintotiimi ja assistenttipalvelutiimi sekä toimitila- ja tekniikkayksikön. (Risen organisaatiokaavio 2022.)

Operatiivisen toiminnan vastuualue sisältää operatiivisen johtamisen yksikön, johon kuuluvat operatiivisen johtamisen tuen tiimi ja kaksi työvuorosuunnittelutiimiä sekä operatiivisen toiminnan ohjausyksikön, johon kuuluvat rikostorjuntatiimi, sähköisen toiminnan tiimi ja turvallisuuden ja valmentavan työn tiimi. (Risen organisaatiokaavio 2022.)

2.2 Rikosseuraamuslaitoksen arvot ja strategia

Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivuilla kerrotaan Rikosseuraamuslaitoksen olevan sitoutunut kaikessa omassa toiminnassaan suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeiksi katsottuihin arvoihin, joita ovat keskeisesti ihmisarvon kunnioitus sekä oikeudenmukaisuus ja turvallisuus. Rikosseuraamuslaitoksessa työtä ohjaa käsitys ihmisen mahdollisuudesta ja kyvystä kasvaa ja muuttua. Arvot ja strategia 2022.)

Näihin arvoihin sitoutuminen ohjaa koko rikosseuraamuslaitoksen toimintaa ja niihin sitoutuminen merkitsee vankien ja vangittujen perus- ja ihmisoikeuksien turvaamista, tuomittujen asiallista, inhimillistä ja keskenään tasavertaista kohtelua. Sitoutuminen arvoihin merkitsee lisäksi oikeuden, kohtuuden ja lainmukaisuuden noudattamista kaikessa toiminnassa ja toimissa sekä langetettujen tuomioiden täytäntöönpanon toteuttamista siten että ne tukevat tuomittujen henkilöiden yksilöllistä kehitystä ja kasvua, sekä heidän pyrkimystään viettämään rikoksetonta elämää vapauduttuaan. Visiona on valmentaa sekä ohjata rangaistuja ihmisiä rikoksettomaan elämäntapaan, turvallisesti kohti avoimempaa tuomion täytäntöönpanoa. (Arvot ja strategia 2022.)

Rikosseuraamuslaitoksen strategia ja tavoitteet esitetään strategiakartassa ja se on nyt laadittu neljäksi vuodeksi vuosille 2022-2025. Strategiakartan esityksen mukaan strategia ja tavoitteet koostuvat neljästä erillisestä teemasta: yhteiskunnallisista vaikuttavuustavoitteesta sekä asiakkaan, että kansalaisen näkökulmasta katsottuna, toiminnallisesta tuloksellisuudesta sisältäen organisaation ja prosessit sekä resursseihin ja henkilöstöön liittyvistä strategisista tulevaisuuden tavoitteista. Strategiakartta esittelee lisäksi vuodelle 2022 asetetut välitavoitteet, eli toimenpiteet, joilla tavoitteiden saavuttamista edistetään. (Strategiakartta 2022-2025.)

2.2.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite

Tavoitteiden osa-alueesta ensimmäistä, eli yhteiskunnallista vaikuttavuustavoitetta rikosseuraamuslaitos toteuttaa valmentamalla asiakkaitaan rikoksettomaan elämäntapaan huolehtimalla turvallisuudesta rangaistusten täytäntöönpanossa ja edistämällä samalla yhteiskunnan turvallisuutta. Toiminnassa on tarkoitus toteuttaa sekä oikeusturva, että yhdenvertainen kohtelu rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaisesti. Toimenpiteet ja keinot asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ovat ensinnäkin koko Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa koskeva lähityöhön osallistuminen ja sen mahdollistavien keinoin tuomitun rangaistusajan suunnitellaan määriteltyjen tavoitteiden toteuttamiseen moniammatillisessa yhteistyössä. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos kehittää erityyppisille vankiryhmille erikseen suunnattuja palveluita, mm. alaikäisille ja nuorille vangeille, sekä tutkinta- ja naisvangeille. (Strategiakartta 2022-2025.)

Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa ja toimintaedellytyksiä pyritään estämään ja samalla vankien irrottautumista järjestäytyneestä rikollisuudesta ja rikollisryhmistä pyritään auttamaan ja edistämään. Myös radikalisoitumista pyritään ehkäisemään. Vapautumisen hyvällä suunnittelulla ja tavoittelemalla turvallista siirtymistä avoimempaa täytäntöönpanoa kohti tavoitellaan vangin vapautumisvaiheeseen liittyvien riskien minimointia. Tavoitteena on myös tehostaa Rikosseuraamuslaitoksen oikeudellista ohjausta ja laillisuusvalvontaa ja seuraamusten sisältöjä pyritään yhdenmukaistamaan. Kaikki asiakkaisiin liittyvät päätökset on tarkoitus tehdä yhdenmukaisien perusteiden pohjalta eli varmistamalla vankien ja asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa otetaan käyttöön omavalvontajärjestelmä. (Strategiakartta 2022-2025.)

Rikosseuraamuslaitoksessa kehitetty ja käyttöön otettu laillisuuden omavalvontajärjestelmä sekä vankiloissa, että yhdyskuntaseuraamustoimistoissa edistämään laaja-alaista vastuullisuustavoitetta hyvän hallinnon ja oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. (Vastuullisuus 2021 s.12). Myös Rikosseuraamuslaitoksen vastuullisuusraportin liite 1, Kestävä kehitys v. 2021 tulossopimuksen ja projektikehittämisen näkökulmasta, asettaa yhteiskunnalliseksi vaikuttavuustavoitteeksi yhdenvertaisen kohtelun ja oikeusturvan toteutumisen Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa. Välitavoitteeksi vuosille 2021-2024 on asetettu laillisuusvalvonnan ja oikeudellisen ohjauksen paraneminen, jotta rikosseuraamusasiakkaiden oikeusturva ja yhdenvertainen kohtelu toteutuisivat asetettujen strategisten tavoitteiden mukaisesti. Jokavuotinen laillisuusvalvontasuunnitelman toimeenpano ja asiakkaihin liittyvien menettelytapojen valtakunnallinen yhdenmukaistaminen ovat keinoja välitavoitteen toteuttamiseksi. Toteutumisen mittarina käytetään käyttöön otettua omavalvontajärjestelmää, jolla, varmistetaan tarjottujen palveluiden laatu. (Kestävä kehitys 2012, 4.)

2.2.2 Toiminnallinen tuloksellisuus

Strategiakartan tavoitteiden toinen osa-alue, toiminnallinen tuloksellisuus prosesseihin ja organisaatioon liittyen tarkoittaa rikosseuraamuslaitoksen verkostoitumista ja integroitumista muun yhteiskunnan normaalipalveluihin. Toiminta- ja asiakasprosesseista täytyy kehittää sujuvia ja tietojärjestelmien pitää olla sellaisia, että ne edistävät tuloksellisuutta. Rikosseuraamuslaitoksen koko organisaatorakenne sekä toimipaikkaverkosto pitävät olla sellaisia, että ne auttavat omalta osaltaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Keinoja toiminnan tuloksellisuudelle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ovat vangin tuomioiden aikaisten palvelujen integroiminen toisten viranomaisten palvelujen kanssa prosessien sujuvuuden parantamiseksi. Toinen toimenpide on Rikosseuraamuslaitoksen, vankiterveydenhuollon ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön kehittäminen vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeita. Lisäksi lyhytaikais- ja sakkovankien sijoittamista vankilan sijaan ulkopuoliseen kuntoutukseen ja yhteistyön lisäämistä oppilaitosten kanssa, jotta sopivia tuomittuja voitaisiin ohjata koulutukseen sekä ulkopuolisiin oppilaitoksiin, että vankiloiden koulutustarjonnan oppilaitoksi. (Strategiakartta 2022-2025.)

Erityisesti alaikäisten ja nuorten rangaistujen koulutustarpeet tullaan huomioimaan mm. laajentamalla vankiloiden koulutustarjontaa. Toiminta- ja asiakasprosessien saralla tullaan lisäämään kaikissa Rikosseuraamuslaitoksen yksiköissä asiakkaiden sähköistä yhteydenpitoa ja asiointia. Uusi vankitietojärjestelmä ROTI on otettu käyttöön parantamaan ja edistämään tuloksellisuutta ja sitä jatkokehitetään strategiasuunnitelman mukaisesti vastaamaan uusiin haasteisiin. Lopuksi toiminnan tuloksellisuustavoitteiden saavuttamiseksi vuonna 2022 toteutettiin organisaatiouudistus Rise 2.0 ja valmistaudutaan organisaatiouudistuksen seuraavaan vaiheeseen, joka on Rise 3.0 ja valmistellaan pitkän tähtäimen kehittämissuunnitelma toimipaikkaverkostolle tukemaan strategiakartan tavoitteiden saavuttamista. (Strategiakartta 2022-2025.)

2.2.3 Henkilöstö ja resurssit

Strategiakartan kolmas osa-alue on koko Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstö. Henkilöstöä koskevat tavoitteet ovat henkilöstön osaamisen kehittäminen ja sen tukeminen sekä johtamisen uudistaminen. Toimenpiteinä on kehittää henkilökunnan koulutus- ja rekrytointijärjestelmää pyrkimällä siihen, että henkilökunnalla on koulutus, jollaisen kelpoisuusvaatimukset edellyttävät. Lopuksi strategiakartan henkilöstötavoitteena on vielä vuorovaikutuksellisen ja tavoitteellisen lähityön tekeminen. (Strategiakartta 2022-2025.) Saatavilla olevat resurssit kohdennetaan rikosseuraamuslaitoksen toimintaan, joka edistää strategiaa toiminnan ollessa tuottavaa ja taloudellista. (Strategiakartta 2022-2025.)

3 Yhteiskunnalliset lähtökohdat

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta (221/2022) 1 Luvun 3§ sanoo, että Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdottoman vankeusrangaistuksen, sakon muuntorangaistuksen ja yhdistelmärankaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos suorittaa muut sille säädetyt tehtävät.

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatioon kuuluvat yhdyskuntaseuraamustoimistot toteuttavat ja valvovat eri yhdyskuntaseuraamusten suorittamiset. Yhdyskuntaseuraamukset ovat vapaudessa suoritettavia rangaistusmuotoja, joissa noudatetaan rangaistuksiin kuuluvia velvoitteita ja ehtoja. Näiden lisäksi rangaistuksiin saattaa kuulua tarpeen mukaan myös sosiaalista kuntoutusta, valvontaa ja yksilökohtaista työskentelyä. (Yhdyskuntaseuraamusta suorittaville 2022.)

Suomen kaikkiaan 12 yhdyskuntaseuraamustoimiston toimipaikat sijaitsevat koko Suomen alueella yhteensä 23 paikkakunnalla. Yhdyskuntaseuraamustoimistot toimeenpanevat yhdyskuntaseuraamuksia omilla toimialueillaan. Yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkuus määräytyy asiakkaan kotikunnan perusteella. (Yhdyskuntaseuraamustoimistot 2022.)

3.1 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano

Yhdyskuntaseuraamukset, jotka ovat lain säätlemiä, jaetaan kahteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat edellä mainitut neljä tuomioistuimen tuomitsevaa rangaistusta ja toiseen ryhmään kuuluu Rikosseuraamuslaitoksen asettamisesta päättävä ehdonalaisen vapauden valvonta, jonka lähtökohtana on ehdoton vankeusrangaistus, jonka tuomioistuin on langettanut. Laki yhdyskuntaseuraamuksista sisältää lisäksi säännöksen yhdyskuntaseuraamuksen tavoitteesta tukea tuomittua hänen sosiaalisen selviytymisensä edistämiseksi rangaistuksen täytäntöönpanon aikana ja lisätä tuomitun valmiuksia rikoksettomaan elämään. (Hartoneva ym. 2015, 19.)

Sama tavoite on asetettu yhdyskuntaseuraamusten lisäksi myös vankeusrangaistusten täytäntöönpanon tavoitteeksi muiden tavoitteiden ohella. Yhdyskuntaseuraamuslaissa säädetään yhdyskuntaseuraamuksen sisällölle asetetuista yleisistä vaatimuksista, jotta täytäntöönpanon tavoitteet täytyisivät mahdollisimman hyvin. Lain mukaan yhdyskuntaseuraamuksen sisältönä on paitsi valvontaa, myös erilaisia kieltoja, ehtoja ja velvollisuuksia sekä tuomitun tarpeiden mukaista toimintaa yhteiskunnan turvallisuus ja olosuhteet huomioon ottaen. Yhdyskuntaseuraamuksen yksityiskohtainen sisältö määrätään tuomitulle tehtävässä rangaistusajan suunnitelmassa. (Hartoneva ym. 2015, 20.)

Yhdyskuntaseuraamusrangaistusta suorittamaan tuomitun henkilön vapautta rajoitetaan ja siksi on tärkeää varmistaa tällaisessa tilanteessa olevan henkilön asianmukainen kohtelu. Yhdyskuntaseuraamusrangaistusta suorittavan kohtelussa on kyseessä erityisesti hänen hyvän hallinnon periaatteita noudattavasta, tasa-arvoisesta ja ennen kaikkea lainmukaisesta menettelystä. Tuomitun kohtelusta on säännös yhdyskuntaseuraamuslaissa ja sen mukaan tuomittua pitää kohdella oikeudenmukaisesti ja ihmisarvoa kunnioittaen ja seuraamuksen täytäntöönpano saa aiheuttaa vain täytäntöönpanosta välttämättä seuraavia tai laissa säädettyjä rajoituksia tuomitun olosuhteisiin ja oikeuksiin. Alle 21-vuotiaana yhdyskuntaseuraamukseen tuomitulle täytäntöönpanossa on kiinnitettävä erityistä huomiota tuomitun iän ja kehitysvaiheen tuomiin tarpeisiin. Lisäksi ketään tuomittua ei saa asettaa toisten kanssa eriarvoiseen asemaan ilman pätevää ja hyväksyttävää syytä minkään henkilöön liittyvän syyn perusteella, mikä tarkoittaa ikää, alkuperää, kieltä, uskontoa, sukupuolta, mielipidettä, perhesuhteita, vakaumusta, mahdollista vammaisuutta, poliittista toimintaa tai muuta syytä. (Hartoneva ym. 2015, 21.)

Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano saa aiheuttaa ainoastaan sellaisia rajoituksia tuomitun olosuhteisiin ja oikeuksiin, jotka ovat välttämätön seuraus yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanosta tai joista säädetään laissa. Rajoitusten tulee olla vain sellaisia, jotka ovat välttämättömiä täytäntöönpanon kannalta. Toisessa momentissa mainittu haitan minimoinnin periaate edellyttää hienotunteisuutta ja tarkkaavaisuutta, koska yhdyskuntaseuraamusten valvonta toteutetaan valvottavan omassa elinympäristössä ja hänen lähipiirissään. Siksi esimerkiksi valvontakäynnit täytyy hoitaa siten, etteivät ulkopuoliset saa selville yhdyskuntaseuraamuksen suorittamista. Tuomittuja ei saa myöskään asettaa eriarvoiseen asemaan ilman hyväksyttävää syytä. Hyväksyttäväksi syyksi voidaan katsoa esimerkiksi jokin tuomitun terveydentilaan liittyvä ongelma, joka rajoittaa tai estää hänen kykyään ja mahdollisuuttaan suorittaa joistakin yhdyskuntapalveluun kuuluvista tehtävistä. (Hartoneva ym. 2015, 21-22.)

Yhdyskuntaseuraamuslain 2 Luku säättää yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanotehtävissä toimivien virkamiesten tehtävien luonteen sekä yksityiskohtaisesti tehtävistä. Tämä on tärkeää tuomitun oikeusturvan takia ja tällöin myös perustuslain vaatimus tehtävien asianmukaisesta säätämisestä laissa täyttyy. Yhdyskuntaseuraamuslain 6§ määrää Rikosseuraamuslaitoksen vastaamaan yhdyskuntaseuraamusten ja kaikkien muidenkin täytäntöönpanotehtävien täytäntöönpanosta. (Hartoneva ym. 2015, 23.)

3.2 Yhdyskuntaseuraamustoimistojen valvomat rangaistusmuodot

Yhdyskuntaseuraamustoimistot toimeenpanevat paitsi, tuomioistuinten langettamat neljä edellä mainittua yhdyskuntaseuraamusta, myös vankilasta vapautuneiden, eli ehdonalaisen valvonta ja yhdistelmä-rangaistuksen valvonta-aika. Lisäksi uusin yhdyskuntaseuraamustoimistojen valvoman pakkokeinon tehostetun matkustuskiellon tekninen valvonta ja tutkinta-

arestin toimeenpano. Poliisi vastaa tehostetun matkustuskiellon toimeenpanosta. Tutkinta-arestin toimeenpanosta ja valvonnasta vastaa Rikosseuraamuslaitos. (Työ yhdyskuntaseuraamustoimistoissa 2022.)

Ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangin vapauttaminen on suunniteltu järjestelmä, joka koostuu ehdonalaisesta vapauttamisesta ja ehdonalaisen vapauden valvonnasta sekä valvotusta koevapaudesta. Ehdonalaisen vapauttamisen koeajan kuluttua umpeen, katsotaan vangin suorittaneen rangaistuksensa kokonaisuudessaan. Järjestelmän tarkoitus on lisätä yhteiskunnan ja kansalaisten turvallisuutta ja tukea vangin sijoittumista yhteiskuntaan. (Myhrberg 2016, 223.)

3.2.1 Valvottu koevapaus

Ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitulla vangilla on mahdollisuus päästä tuomionsa loppupuolella valvottuun koevapauteen, mikä tarkoittaa ajanjaksoa, jonka vanki viettää teknisen valvonnan alaisena vankilan ulkopuolella aikaisintaan kuusi kuukautta ennen rangaistuksen suorittamisesta vapauttamista tai ennen ehdonalaista vapauttamista. Valvottuun koevapauteen voivat päästä vangit, jotka suorittavat koko rangaistusta, elinkautista vankeusrangaistusta tai määräaikaista vankeusrangaistusta. (Myhrberg 2016, 223.)

Valvottu koevapaus sisältää siihen sijoitetulle rangaistusajan suunnitelmassa määrätyn velvollisuuden pysyä asunnossaan määrättyinä aikoina sekä velvollisuuden osallistua hänelle erikseen määrättyyn toimintaan. Näiden lisäksi sijoitettu on velvollinen noudattamaan myös muita laissa säädettyjä velvollisuuksia. (Myhrberg 2016, 224.)

Asunnossa pysymisen velvollisuus tarkoittaa pääsääntöisesti sijoitetun velvollisuutta pysyä asunnossaan klo 21.00-06.00 välisenä aikana, paitsi jos esimerkiksi työaikojen tai toimintavelvollisuuden täyttämisen takia ajasta täytyy poiketa. Jos koevapauteen sijoitetun täytyy oleskella hoidon, kuntoutuksen tai jonkun muun vastaavanlaisen syyn perusteella muualla, kuin omassa asunnossaan, voidaan valvottu koevapaus panna täytäntöön myös tällaisessa paikassa. (Myhrberg 2016, 224.)

Valvottuun koevapauteen sijoitetulle toimintavelvollisuus pitää sisällään velvollisuuden osallistua valvontatapaamisiin hänelle määrätyn valvojan kanssa yhdyskuntaseuraamustoimistossa, velvollisuuden osallistua hänelle määrättyihin ja suunniteltuihin tavoitteellisiin toimintaohjelmiin, jotka Rikosseuraamuslaitos on hyväksynyt tai osallistua muuhun sosiaalisia valmiuksia edistävään ja ylläpitävään toimintaan. Sijoitettu voidaan velvoittaa myös osallistumaan kuntoutukseen tai kouluttautumaan tai työhön. Toiminnan täytyy toiminnan olla sen luonteista, että sitä voidaan myös valvoa luotettavasti. (Myhrberg 2016, 224-225.)

Päihteettömyyden vaatimus on olennainen osa valvottua koevapautta. Vanki ei koevapauden aikana saa käyttää mitään päihdyttäviä aineita. Tämä koskee alkoholia, huumausaineita ja muita päihdyttäviä aineita sekä dopingaineita. Päihteettömyyttä koevapauden aikana valvotaan velvoittamalla sijoitettu suorittamaan puhalluskokeen, tai antamaan joko virtsa- tai sylkinäytteen vaadittaessa. Puhalluskokeen tai virtsa- ja sylkinäytteen vaatiminen ei edellytä päihtymysepäilyä, vaan ne voidaan vaatia yllätyksellisesti pistokokeena joko sijoitetun asunnolla, tai toimintavelvollisuuspaikassa. (Myhrberg 2016, 232.)

Sijoitetulle asetettujen vaatimusten rikkomiseksi katsotaan myös, jos sijoitettu on estynyt sairastumisen, tai muun pakottavan syyn takia noudattamasta rangaistusajan suunnitelman mukaisia velvoitteitaan, eikä ole viivyttelemättä ilmoittanut siitä Rikosseuraamuslaitokselle. (Myhrberg 2016, 231).

Koevapauteen sijoitettua vankia valvotaan päihdevalvonnan keinojen lisäksi myös teknisillä laitteilla, eli nilkkaan kiinnitettävällä jalkapannalla ja seurantapuhelimella ja sijoitetun asuntoon asennettavalla seurantapuhelimen lataustelakalla. Teknisillä laitteilla valvotaan sijoitetun liikkumista, erityisesti hänen sisälläpysymisvelvoitteensa noudattamista. Laitteisto valvoo ainoastaan sijoitetun liikkeitä, eikä se saa olla sen laatuinen, että sillä voidaan suorittaa kuuntelua tai katselua. Laitteiston pitää olla sellainen, ettei sijoitettu voi huomaamatta irrottaa niitä ja näin välttää valvontaa. Valvonnan sisällön määrittelee sijoitetun rangaistusajan suunnitelma sekä yksilöllisesti arvioitu valvonnan tarve. (Myhrberg 2016, 235.)

Teknisen valvonnan lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä on paitsi sijoitetun päihteettömyyden valvomiseksi, myös hänen sisälläpysymisvelvoitteen valvomiseksi oikeus päästä hänen asuntoonsa ennakoon ilmoittamatta yllätyksellisesti samoin kuin hänen toimintavelvollisuuspaikassaan. Yhteydenpidon ja käyntien määrää arvioidaan sijoitetun tarvitseman yksilöllisen tuen ja kontrollin määrän perusteella. Rikosseuraamuslaitoksen velvollisuus on pitää riittävästi yhteyttä sijoitettuun. Valvontakäynnit tulee suorittaa tarpeetonta huomiota herättämättä, eikä valvottavan oikeuksiin saa puuttua enempää, kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Jos koevapauteen sijoitettuun ei saada yhteyttä, eikä hänen olinpaikkaansa löydetä, hänestä voidaan antaa etsintäkuulutus. (Myhrberg 2016, 235-236.)

3.2.2 Valvontarangaistus

Valvontarangaistukseen tuomittu henkilö asuu kodissaan, jossa häntä valvotaan sekä sähköisin apuvälinein, eli seurantapuhelimen ja jalkapannan avulla, että myös muilla tavoin, kuten valvontakäynnein. Periaatteena valvontarangaistuksessa on, että se voidaan määrätä rikoksenteikijälle, mikäli sen katsotaan voivan edistää rikoksenteikijän sosiaalista selviytymistä ja edesauttavan uusien rikosten ehkäisemistä eli tukevan tavoitetta elää rikoksetonta elämää. Tuomitun asunnon täytyy myös olla soveltuva rangaistuksen täytäntöönpanon suorittamiseen, sekä asunnon mahdollisten muiden asukkaiden täytyy suostua täytäntöönpanoon. Tuomitulle

on laadittu toimeenpanosuunnitelmassa päiväohjelma, joka voi koostua esimerkiksi työstä, koulutuksesta, kuntoutuksesta, erilaisista toimintaohjelmista, tai muusta tuomitun tilannetta parantavasta ja rikoksettomuutta edistävästä toiminnasta. Tuomittu on luonnollisesti velvollinen noudattamaan tarkasti toimintasuunnitelmaa ja olemaan sen määräämissä paikoissa aika-aulun määräämänä aikana. Tuomitun tulee pysyä kotonaan silloin kun hänellä ei ole suunnitelman edellyttämää syytä poistua kotoaan. Valvontarangaistus edellyttää lisäksi ehdotonta päihteyttömyyttä ja sitä valvotaan säännöllisin puhallus- ja virtsatestein. Nämä testit suoritavat juuri yhdyskuntaseuraamustoimistojen tukipartiot ennalta ilmoittamattomina aikoina yllätyskäynneillä. Valvontarangaistukseen liittyvien ehtojen rikkominen johtaa rangaistuksen muuttamiseen ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. (Seuraamukset 2022.)

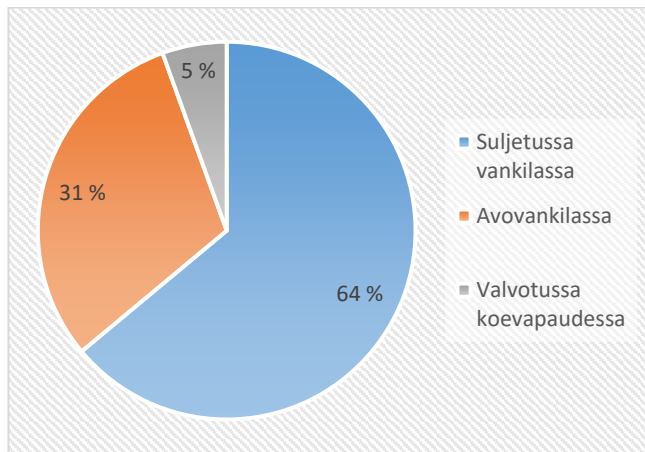
3.2.3 Tehostettu matkustuskielto

Tehostettuun matkustuskieltoon kuuluu yleensä asunnossapysymiselvoite 12-22 tuntia vuorokaudessa yleensä ilta- ja yöaikaan klo 21.00-06.00. Näistä ajankohdista ja tuntimääristä voidaan poiketa, jos matkustuskieltoon määrätyn työ, opiskelu tai muu välttämätön syy niin vaatii. Lisäksi tehostettuun matkustuskieltoon määrätty voidaan velvoittaa pysymään tietyllä alueella tai paikkakunnalla ja myös pysyttelemään poissa tietyiltä alueilta ja olemaan ottamatta yhteyttä tiettyihin henkilöihin sekä olemaan tavoitettavissa tiettyinä aikoina tietyissä paikoissa. Tehostetussa matkustuskiellossa oleva on myös velvoitettu ilmoittautumaan säännöllisesti ennalta määrättyinä aikoina joko rajavartiolaitokselle tai poliisille ja luovuttamaan heille passinsa ja henkilökorttinsa. (Pakkokeinolaki 806/2011 5 Luku 2 a §.)

Tehostettu matkustuskielto otettiin käyttöön tutkintavankeuden vaihtoehtoina alkuvuodesta 2019. Tehostettua matkustuskieltoa valvotaan teknisin välinein ja sen voi määrätä tuomioistuinin ennen rangaistuksen tuomitsemista. (Seuraamukset 2022.)

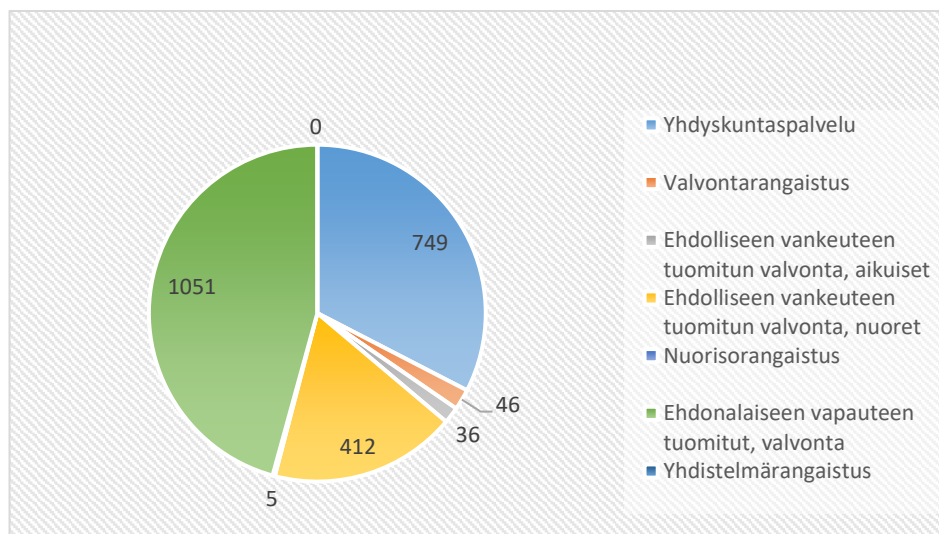
3.3 Yhdyskuntaseuraamusasiakkaat tilastoina

Rikosseuraamuslaitoksen julkaiseman kuukausitiedotteen mukaan 16.1.2023 Suomen vankiloissa oli vankeja yhteensä 3098 vankia, joista miehiä oli 2849 ja naisia 249. Suljetuissa vankiloissa oli 1936 mies- ja 161 naisvankia. Avolaitoksissa oli 913 mies- ja 88 naisvankia. Valvotussa koevapaudessa oli 161 mies- ja 20 naisvankia. (vankilukuilmoitus 2023.)

Kuvio 1 Vankeuteen tuomittujen jakauma 16.1.2023

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaita oli 1.1.2023 YKS kuukausitilaston mukaan kaikkiaan 3947, joista naisia oli 459. Alle 25 - vuotiaita 1093 kpl. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaat jakautuivat seuraamuksittain yhdyskuntapalveluun, valvontarangaistukseen, ehdolliseen vankeuteen tuomittuihin, nuorisorangaistukseen, sekä ehdonalaisesti vapauteen päästettyihin. (YKS kuukausitilasto 2023.)

Kuvio 2 Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden jakauma seuraamuksittain 16.1.2023

Rikosseuraamuslaitoksen viimeisin tilastollinen vuosikirja vuodelta 2021 sisältää tiedot yhdyskuntaseuraamusta suorittavien rikoksista. Yhdyskuntaseuraamusten asiakasrakennetta tarkasteltaessa eri seuraamuksissa rikokset vuonna 2021 olivat seuraavat;

Yhdyskuntapalveluissa oli rattijuopumus yleisin päärikos, liikennejuopumuksesta tuomittujen osuus oli 46 prosenttia. Toiseksi eniten oli omaisuusrikoksista tuomittuja, kolmanneksi eniten

oli väkivaltarikoksista tuomittuja ja neljänneksi eniten huumausainerikoksista tuomittuja (Tilastollinen vuosikirja 2021, 22.)

Myös valvontarangaistuksissa yleisin päärikos asiakkailla oli rattijuopumus. Toiseksi yleisin rikosnimike oli henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset ja kolmanneksi yleisin rikos olivat omaisuusrikokset (Tilastollinen vuosikirja 2021, 22.)

Ehdolliseen vankeuteen tuomittujen valvonnassa oli yleisin päärikos omaisuusrikos. Toiseksi yleisin rikos olivat huumausainerikokset ja kolmanneksi yleisin väkivaltarikokset (Tilastollinen vuosikirja 2021, 22.)

Ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen päärikos oli henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset. Toiseksi eniten oli omaisuusrikoksista tuomion saaneita ja kolmantena olivat huumausainerikokset (Tilastollinen vuosikirja 2021, 22.)

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaista työttömänä oli keskimäärin yli puolet. Ehdonalaiseen vapauteen päästetyistä työttömänä oli 54 prosenttia vuonna 2021. Työssä käyviä yhdyskuntaseuraamusasiakkaita oli yhdyskuntapalvelua suorittavista 27 prosenttia ja ehdonalaiseen vapauteen päässeistä 22 prosenttia sekä valvontarangaistusta suorittavista 21 prosenttia. Ehdolliseen vankeuteen tuomituista 10 prosenttia oli työssä käyviä. (Tilastollinen vuosikirja 2021, 25.)

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden asunnottomuus on suhteellisen korkea, vaikka heidän asumistilanteensa onkin kohentunut kuluneen kymmenen vuoden aikana. Kaikista yhdyskuntaseuraamusasiakkaista oli asunnottomia, asuntoloissa, laitoksissa tai tilapäisissä asunnoissa 23 prosenttia vuonna 2021. Vakituksessa asunnossa asuvien osuus on vaihdellut 85-89 prosentin välillä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Valvontarangaistusta suorittavien asuntotilanne on pysynyt hyvänä, koska kyseisen rangaistuksen suorittamisen ehtoihin kuuluu vakaat asumisolot. (Tilastollinen vuosikirja 2021, 25.)

Velvollisuuksien rikkomisesta annettujen sanktioiden kokonaismäärä yhdyskuntaseuraamusasiakkaille oli 1712 vuonna 2021. Määrä oli kuusi prosenttia edellisvuotta suurempi, mutta kuitenkin selvästi vuoden 2019 sanktioiden määrää pienempi. Koronapandemiasta aiheutuneiden rajoitusten takia ehdonalaudessa vapaudessa olevien sanktiot ovat vähentyneet suhteellisesti eniten, koska koronapandemia aiheutti rajoituksia kasvokkain tapahtuviin tapaamisiin. Verrattain hyvin ovat onnistuneet puhelimitse tapahtuneet yhteydenpidot ja niissä rikkomukset ovat olleet harvinaisempia, kuin kasvokkain tapahtuneissa tapaamisissa. Myös poliisille osoitettujen noutopyyntöjen määrä sekä ehdonalaisvalvonnassa, että ehdolliseen vankeuteen tuomittujen valvonnassa on selvästi vähentynyt. (Tilastollinen vuosikirja 2021, 26.)

Osittain sanktioiden vähenemistä verrattuna koronapandemiaa edeltävään aikaan selittää yhdyskuntapalvelussa palvelun suorittamisen tosiasiallinen väheneminen. Pandemiasta

aiheutuneet rajoitukset sulkivat palvelupaikkoja ja täytäntöönpanoja keskeytettiin tai lykättiin määräaikaikaisesti. Sanktioiden määrää lisäsi vuonna 2021 yhdyskuntapalvelun suorittamisen lisääntyminen. Kaikkein eniten sanktioitu yhdyskuntaseuraamus oli valvontarangaistus, kuten se on ollut aikaisempinakin vuosina. (Tilastollinen vuosikirja 2021, 26.)

4 Tukipartiot osana yhdyskuntaseuraamuksia

Tukipartio on Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa toimivien yhdyskuntaseuraamustoimistojen osa, joka valvoo asiakkaille määrättyjen rangaistusten noudattamista. Yhdyskuntaseuraamukset ovat Vapaudessa suoritettavia rangaistuksia, joiden ehtojen noudattamista yhdyskuntaseuraamustoimiston rikosseuraamustyöntekijät ja tukipartio valvovat. Tuki ja kontrolli ovat Tukipartion työn kaksi tärkeää elementtiä. On tärkeää paitsi tukea ja ohjata asiakasta kohti rikoksettomuutta, myös valvoa ja kontrolloida asiakkaalle määrättyjen velvollisuuksien ja rajoitusten noudattamista. Tukipartio-ohjaajan työ on jatkuvaa vuorovaikutusta rikosseuraamusasiakkaiden kanssa asiakkaan vastaanottamiskykyä huomioiden. Kohtaamisessa tärkeää on luoda luottamuksellinen asiakassuhde, jolloin asiakasta on mahdollista tukea muutoksessa ja rikoskierteestä irtautumisessa. Asiakkaan ja ohjaajan välinen vuorovaikutus ja kohtaaminen on parhaimmillaan tasa-arvoista ja kunnioittavaa vuoropuhelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Moniin yhdyskuntaseuraamusuotoihin kuuluu olennaisesti asiakkaan sähköinen valvonta, jolla valvotaan rangaistun liikkeitä ja annettujen aikataulujen noudattamista. Mahdolliset rikkomukset näkyvät reaaliajassa nilkkaan asetettavan pannan ja valvontapuhelimen avulla, joita seurataan tietokoneohjelman avulla. Pohjan toiminnalle antavat lait ja asetukset, joihin Rikosseuraamuslaitoksen toimivalta perustuu ja jotka muodostavat puitteet ja viitekehyksen valvontarangaistuksille.

4.1 Tukipartio-ohjaajalta vaadittavat taidot

Tukipartio-ohjaajalle Kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva korkeakoulututkinto (Valtioneuvoston asetus rikosseuraamuslaitoksesta 290/2022, 7§). Tukipartio-ohjaajana toimiminen edellyttää myös monia henkilökohtaisia ominaisuuksia, kuten oma-aloitteellisuutta, vuorovaikutustaitoja ja ongelmanratkaisutaitoja, erilaisten motivoivien työmenetelmien hallintaa, valmiutta verkostoitumiseen ja verkostotyöskentelyyn sekä valmiutta ja halua kouluttautua. Tukipartio-ohjaajan työtehtävät edellyttävät paitsi tuomitun, myös hänen läheistensä tukemista, ohjausta ja neuvontaa kaikissa mahdollisissa rangaistuksen suorittamiseen liittyvissä asioissa. Ajokortti on tukipartio-ohjaajan työssä välttämätön. Tukipartio-ohjaaja on valtion virkamies, joka edustaa Rikosseuraamuslaitosta. Tässä ominaisuudessa hänen tulee antaa itsestään hyvä, rehellinen, oikeudenmukainen, tasapuolinen ja kaikin puolin esimerkillinen kuva valvottavalle ja tämän läheisille. Monilla ulkomaalaistaustaisilla valvottavilla saattaa olla ennakkoluuloja viranomaisista, joten heidän kohdallaan on erityisen tärkeää antaa

luotettava vaikutelma itsestään virkamiehenä. Valvottavalle on kyettävä antamaan tukea ja sen lisäksi positiivista palautetta heidän onnistumisistaan elämän eri osa-alueilla, kuten elämänhallinnassa, rikoksettomuudessa tai päihteettömyydessä (Tehtäväkuvauslomake 2019.)

Rikoksettomuuden valvontaan liittyen tukipartio-ohjaajien täytyy hallita sähköiseen valvontaan liittyvien valvontapuhelimien ja -pantojen asennus, käyttöönotto sekä poistaminen. Käyttöönotossa ja valvottavan sähköisessä valvonnassa täytyy hallita ELMO-valvontaohjelman käyttäminen. Päihdevalvontaan liittyen ohjaajien täytyy myös hallita virtsa-, sylki- ja puhallustestien ottaminen ja tulosten analysointi sekä tarvittaessa testitulosten lähettäminen laboratorioon varmistettavaksi. Tukipartio-ohjaajien tehtäviin kuuluu lisäksi valvontalaitteiden käytön opastaminen valvontarangaistusta suorittavalle ja viikkoaikataulun selittäminen valvottavalle ja aikatauluun mahdollisesti tehtävien muutosten vieminen ja selittäminen valvottavalle. Valvottavalle on lisäksi valvontarangaistuksen alkaessa annettava ohjeet mm. ilmoituksista vankilaan mahdollisista lääkkeistä tehtävistä ilmoituksista. Vangille tulee painottaa ja korostaa vastuunkantamista omasta itsestään ja ehdotonta pakkoa noudattaa valvontaan liittyviä sääntöjä. Tukipartio-ohjaajalle ajokortti on välttämätön. Valvonta-alueet ovat laajoja todella harvoin valvottava sattuu asumaan kävelymatkan päässä yhdyskuntaseuraamustoimistosta. (Tehtäväkuvauslomake 2019.)

4.2 Virkamiesetiikka ja hyvä hallinto

Valtionhallinnon arvoperusta rakentuu demokraattisen oikeusvaltion ja pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan arvopohjalle. Valtion yhteisen arvoperustan ja yhtenäisen toimintakulttuurin hyödyntäminen ja vahvistaminen on Valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikan tavoite. Se merkitsee sitä, että koko valtion henkilöstö omaksuu sen osaksi jokapäiväistä toimintaansa. Hyvän hallintotavan ja viranomaistoiminnan edellytyksenä on näiden arvojen tunnistaminen ja omaksuminen osaksi omaa toimintaansa. (Virkamiesetiikka 2021, 3.)

Yhteisen arvoperustan valtionhallinnon arvoille muodostavat toiminnan tuloksellisuus, laatu ja vahva asiantuntemus, avoimuus, luottamus, palveluperiaate, tasa-arvo, puolueettomuus ja riippumattomuus, sekä vastuullisuus. Toiminnan tuloksellisuus tarkoittaa virkamiehen tehtävää huolehtia voimavarojen tehokkaasta käytöstä, sekä tuloksellisuudesta ja kehittämisestä. Virkamiehellä on velvollisuus suorittaa hänelle osoitetut tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä annettuja työjohto, sekä valvontamääräyksiä noudattaen. Laatu ja vahva asiantuntemus tarkoittavat valtionhallinnon eri yksiköiden henkilöstön ammattitaitoisuutta, sekä palveluiden laadukkuutta. Toiminnan tulee olla avointa suhteessa kansalaisiin, sekä heidän tiedon tarpeisiinsa tulee vastata. Peruslähdekohta avoimuuteen on tiedottamisen ja tiedonkulun varmistaminen. Luottamus merkitsee julkisen toiminnan luotettavuuden turvaamista omissa työssämme. Toiminnan on täytettävä lain ja hyvän hallinnon asettamat vaatimukset, sekä viranomaistoiminnan on säilytettävä kansalaisten luottamus toiminnan tasapuolisuuden, sekä

riippumattomuuden osalta. Palveluperiaatteen mukaan koko yhteiskuntaa tulee palvella julkisia tehtäviä hoitamalla ilman oman edun tavoittelua. Valtion yksiköt palvelevat paitsi kansalaisia, myös yhteisöjä ja yrityksiä. Kansalaisia tulee kohdella yhdenvertaisesti, ilman kenenkään asettamista ilman perusteltua syytä eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi päätöksiä tehtäessä samankaltaisten tapausten tulee johtaa samankaltaiseen ratkaisuun. (Virkamiesetiikka 2021, 6.)

Puolueettomuudella ja riippumattomuudella tarkoitetaan lakien, asetusten ja normien noudattamista, sekä annettujen päätösten perustumista tosiasioihin. Valmistelussa ja ratkaisussa ei saa asettaa osapuolena olevan yksilön etuja yleisen edun edelle, sekä kaikkia osapuolia tulee kuulla asioita ratkaistaessa. Virkamies on esteellinen silloin, kun käsiteltävä asia sisältää seikan, joka voi vaarantaa puolueettomuuden. Esteellisyydestä tekee päätöksen virkamies itse. Vastuullisuus tarkoittaa virkamiehen virkavastuuta. Virkavastuulla tarkoitetaan siis sitä, että virkamies itse vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Lisäksi jokaisella virkamiehellä on vastuu asetettujen tulostavoitteiden saavuttamiseksi. (Virkamiesetiikka 2021, 6.)

Hyvällä hallinnolla tarkoitetaan sellaisia vaatimuksia, joita on noudatettava julkisessa hallinnossa. Hallinnon päätöksentekoa koskevan lainsäädännön tavoite on edistää ja toteuttaa oikeusturvaa sekä hyvää hallintoa hallintoasioissa. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää hallinnon tuloksellisuutta ja palvelujen laatua. Hyvä hallinto voidaan kiteyttää viiteen elementtiin. ensimmäinen elementti on oikeusperiaatteiden kunnioitus, jonka mukaan kansalaisia on kohdeltava tasapuolisesti hallintoasioiden käsittelyssä, sekä toimivaltuuksia saa käyttää vain lain määrittämiin tarkoituksiin. Palvelun on oltava myös asianmukaista. Viranomaisen on suoritettava tuloksellisesti tehtävästä ja asiakas saa asianmukaisen palvelun. Hyvän hallinnon mukaan virkamiestä koskee neuvontavelvollisuus. Asiakkaalle on annettava asian hoitamiseen liittyvää neuvontaa. Lisäksi asiointiin liittyviin kysymyksiin on vastattava. Virkamiehen kielenkäytön tulee olla asiallista ja ymmärrettävää. Viides elementti on viranomaisten yhteistyö. Toista viranomaista on pyynnöstä avustettava toimivallan puitteissa. (Laki24.fi 2021.)

Valtion virkamiestä sitoo myös hyvän hallinnon viisi periaatetta, joita hänen tulee noudattaa kaikessa viranhoitoon liittyvässä toiminnassaan. Periaatteet ovat yhdenvertaisuusperiaate, objektiivisuusperiaate, suhteellisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, sekä luottamuksensuojanperiaate. Yhdenvertaisuusperiaatteella tarkoitetaan viranomaisen velvollisuutta kohdella tasapuolisesti kaikkia asiakkaitaan syrjimättä ketään. Asiakkaasta riippumatta virkamiehen tulee toimia johdonmukaisesti samanlaisissa asioissa samalla tavalla. Objektiivisuusperiaatteella tarkoitetaan puolueettomuusperiaatetta, eli viranomaisten pitää toimia työssään puolueettomasti ja heidän päätöksensä tulee olla perusteltuja. Suhteellisuusperiaate edellyttää, että viranomaisten toimien pitää olla oikeassa suhteessa päämäärään nähden, eli kaikkien toimien tulee olla asian ratkaisemisen kannalta välttämättömiä. Tehdyt toimenpiteet eivät saa rajoittaa yksityisen ihmisen etuja ja oikeuksia yhtään sen enempää, kuin on pakko.

Asianosaiselta ei saa vaatia yhtään enempää selvitystä, kuin on välttämättä tarpeen. Tarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan virkamies saa käyttää harkintavaltaansa ainoastaan lainmukaisiin tarkoituksiin, eikä näin ollen saa käyttää valtaansa esimerkiksi pelkästään oman etunsa edistämiseen. Asiat täytyy ratkaista ainoastaan lainmukaisilla perusteilla eikä virkamies saa käyttää harkintavaltaansa väärin. Luottamuksensuojaperiaate suojaa yksityistä ihmistä julkista valtaa vastaan. Periaatetta noudatettaessa ihmiset voivat luottaa viranomaisten ratkaisujen oikeellisuuteen ja lainmukaisuuteen. Viranomaisten asiakkaat voivat luottaa myös päätösten pysyvyyteen. (Laki24.fi 2021.)

Tukipartio-ohjaaja on valtion virkamies ja siksi hänen toimiaan säätelee virkamieslaki. Valtion virkamieslaki (750/1994) 4. Luku määrää virkamiehestä seuraavaa;

”Virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- valvontamääräyksiä” (750/1994) 14§. Lisäksi; ”Virkamiehen on käyttäytytävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Virkamies ei saa vaatia, hyväksyä tai ottaa vastaan taloudellista, tai muuta etua, jos se voi heikentää luottamusta virkamieheen taikka viranomaiseen” (750/1994 15§).

Koska valtion virkamies käyttää julkista valtaa työssään, hän on veloitettu ehdottomasti noudattamaan lakia, sekä toimimaan puolueettomasti, tasapuolisesti ja riippumattomasti. Virkamies ei saa käyttää valtaansa väärin. Lisäksi häntä koskee vaitiolovelvollisuus. Edellä mainitut ovat ehdottomia velvoitteita virkamiehelle. Kansalaisella on oikeus tehdä kantelu virkamiehestä, jos hän kokee virkamiehen toiminnan tai itseään koskevan päätöksen olevan virheellinen. Kaikki viranomaisen tekemät päätökset ovat Suomessa julkisuusperiaatteen mukaan julkisia, ellei niitä ole määrätty salassa pidettäviksi. Virkamiehen täytyy käyttäytyä lisäksi myös vapaa-ajallaan yksityishenkilönäkin siten, ettei kansalaisten luottamus häneen ja hänen edustamaansa viranomaiseen vaarannu. (Suomi.fi 2023.)

4.3 Tukipartion työtehtävät

Tukipartiot toimivat yhdyskuntaseuraamustoimistoissa koko maan kattavasti. Tukipartiotyön ohjaaja valvoo ja tukee rangaistustaan vapaudessa suorittavia. Tukipartioiden tavoitteena on lisätä tai ylläpitää tuen ja valvonnan avulla yhdyskuntaseuraamustaan suorittavien asiakkaiden valmiuksia saavuttaa ja viettää rikoksetonta elämää. Rikosseuraamusasiakasta tuetaan aktiivisesti suorittamaan rangaistuksensa moitteettomasti loppuun varmistuen samalla, että hän pysyttelee päihteettömänä ja on hänelle määrättyissä paikoissa oikeina aikoina. (Tukipartiot 2023.)

Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa toimeenpannaan tuomioistuinten langettamat yhdyskuntaseuraamukset. Tukipartio-ohjaajien työtehtävät liittyvät edellä kuvattujen yhdyskuntaseuraamusten ja koevapauksien valvontaan. Tukipartion ohjaajan tehtävänä valvontarangaistuksen

täytäntöönpanoon ja valvotun koevapauden suorittamiseen liittyvät valmistelu-, tuki- ja kontrollitehtävät. Lisäksi tehtäviin kuuluu lupavankien luona tehtävät valvontakäynnit. Tukipartio-ohjaajan päätehtävät voidaan jakaa neljään päätehtävään; Koevapauden valmistelutehtävät, valvontarangaistusten valmistelutehtävät, ohjaus- ja neuvontatehtävät, sekä valvonta- ja turvallisuustehtävät. (Tehtävänkuvauslomake 2019.)

4.3.1 Koevapauden valmistelutehtävät

Koevapauden valmistelutehtävissä Tukipartio-ohjaaja osallistuu vangille laaditussa rangaistusajan suunnitelmassa olevaan valvotun koevapauden suunnitteluun. Ohjaaja tekee koevapautta valmistelevat koti- ja toimipaikkakäynnit jo ennen koevapauden alkamista ja antaa käyntien perusteella lausunnot asunnon ja toimipaikan tai työpaikan soveltuvuudesta koevapauden suorittamiseen. Ohjaaja suunnittelee tuki- ja kontrollikäynnit reitteineen sekä oman ja tiiminsä työajan käytön kontrollikäyntien ja toimistotyön osalta. Lisäksi ohjaaja perehtyy valvottavan elämäntilanteeseen sekä opastaa ja ohjaa valvottavaa ja lisäksi toimii verkostomaisessa yhteistyössä vankilan henkilökunnan, valvottavalle läheisten henkilöiden sekä tukitoimintoja hoitavien tahojen kanssa. Ohjaajan tehtävänä on myös osallistua koevapautteen liittyviin verkostopalaveriinhin eri tahojen, kuten valvottavan, hänen lähipiirinsä, vankilaviranomaisten, poliisin, sosiaalityöntekijöiden, valvottavan työnantajan ja muiden yhteistyötahojen kanssa. (Tehtävänkuvauslomake 2019.)

4.3.2 Valvontarangaistuksen valmistelutehtävät

Valvontarangaistuksen valmistelutehtävissä Tukipartio-ohjaaja osallistuu toimeenpanon edellytysten selvittämiseen tarkastamalla mm. asunnon ja toimintavelvollisuuspaikan soveltuvuuden valvontarangaistuksen suorittamiseen yhdessä valvojan kanssa. Lisäksi ohjaaja osallistuu 18 - vuotta täyttäneiden kanssa samassa taloudessa asuvien kuulemiseen ja suostumuksen ottamiseen valvontarangaistuksen järjestelyistä yhdessä valvojan kanssa. Samalla ohjaaja ohjaa ja neuvoo valvottavaa ja tämän läheisiä kaikissa rangaistuksen suorittamiseen liittyvissä asioissa. Ohjaaja osallistuu myös viikko-ohjelman suunnitteluun ja sen asettamiseen sähköisen valvonnan ELMO-järjestelmään ja toimittaa vahvistetun viikko-ohjelman valvottavalle. Ohjaaja osallistuu tuki- ja kontrollikäyntien intensiivisyyden määrittelyyn tuki- ja kontrollikäyntien suunnittelun ja reittien suunnittelun lisäksi. Valvontarangaistuksen alkaessa ohjaajan tehtävänä on asentaa sähköisen valvonnan laitteistot, eli jalkapannan ja seurantapuhelimen ja lataustelakan sekä aktivoi ne ELMO-järjestelmään sähköisen seurannan alkamiseksi. Tuki- ja kontrollikäyntien lisäksi ohjaajan pitää seurata valvontajärjestelmän mahdollisesti antamia hälytyksiä ja selvittää niiden syyt joko ylimääräisellä valvontakäynnillä tai yhteydenotolla tai tarvittaessa yhteydenotolla poliisiin. Valvonnan päättyessä tai keskeytyessä tukipartio-ohjaaja myös poistaa valvontalaitteet ja lopettaa valvonnan ELMO-ohjelmassa. Tukipartio-ohjaaja tekee koko valvontarangaistuksen ajan yhteistyötä valvojan, sähköisen ELMO-keskusvalvomon,

arviointikeskusten, vankiloiden, yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja muun verkoston kanssa. Sähköisen valvonnan laitteisto vaihtuu kevään 2023 aikana toisenlaiseen järjestelmään laitteiston toimittajan vaihtuessa. Opinnäytetyön aikana oli kuitenkin käytössä vielä vanha, nyt käytöstä poistuva laitteisto. Opinnäytetyön toinen tekijä Martti Vanhanen on jo tätä opinnäytetyötä kirjoitettaessa ollut uuden laitteiston perehdytyskurssilla ja voi kertoa, että valvottavan kannalta mikään ei tule muuttumaan ja uusi laitteisto on periaatteeltaan hyvin samanlainen, kuin käytöstä poistuvakin, vaikka laitteistolla onkin eri valmistaja. (Tehtäväkuvauslomake 2019.)

4.3.3 Ohjaus- ja valvontatehtävät

Tukipartio-ohjaaja tehtäviin kuuluu opastaa valvottavaa koevapautteen tai valvontarangaistukseen liittyvissä asioissa kuten sähköisten valvontalaitteiden käytöstä, toimeenpanosuunnitelman ehdoista sekä mahdollisesta muutoksen hakemisesta toimeenpanosuunnitelmaan. Ohjaaja ohjaa ja neuvoo myös toimintavelvollisuuspaikkoja ja muita verkostoja rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvissä asioissa ennen täytäntöönpanon alkamista ja täytäntöönpanon aikana. Tukipartio-ohjaaja tukee, kannustaa ja motivoi valvottavaa toimeenpanosuunnitelman ehtojen noudattamiseen sekä tukee valvottavaa päihteettömyyteen ja rikoksettomaan elämään ja yhteiskuntaan sopeutumiseen. Tukipartio-ohjaaja ohjaa ja neuvoo valvottavan lisäksi myös hänen läheisiään valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvissä asioissa jo ennen täytäntöönpanon alkua ja myös täytäntöönpanon aikana. (Tehtäväkuvauslomake 2019.)

4.3.4 Valvonta- ja turvallisuustehtävät

Tukipartio-ohjaaja suorittaa koevapaudessa, siviilityössä sekä siviiliopiskelussa olevien vankien sekä valvontarangaistusta suorittavien tuki- ja kontrollikäynnit. Koevapaudessa olevien ja valvontarangaistusta suorittavien päihteettömyyden valvonta puhallus-, sylki- ja virtsatestein kuuluu kontrollikäynteihin sekä muiden toimeenpanosuunnitelmassa määriteltyjen velvollisuuksien noudattamisen kontrolloiminen. Mikäli päihdevalvonnan suorittaminen edellyttää, myös vangin toimittamista terveydenhuollon yksikköön verinäytteen ottamista varten laitoksen johtajan päätöksellä. Kontrollikäyntien lisäksi teknisen valvonnan suorittaminen valvontarangaistusta ja valvottua koevapautta suorittaville 2track- seurantajärjestelmällä ja tarkastuslaittein. Valvotussa koevapaudessa olevien sähköisessä valvonnassa on päävastuu vankiloilla. Tukipartio puuttuu välittömästi valvotussa koevapaudessa olevien vankien lupaehtojen rikkomisiin. Mikäli lupaehtojen rikkominen voi johtaa koevapauden keskeytymiseen, tukipartio kuljettaa valvottavan takaisin vankilaan tai tekee asiasta virka-apupyynnön poliisille. Lisäksi tukipartio-ohjaajat dokumentoivat myös valvontarangaistusta suorittavien lupaehtojen rikkomiset ja saattaa ne asianomaisen virkamiehen käsiteltäväksi. Poikkeavissa tilanteissa tukipartio raportoi vankilalle, päivystävälle virkamiehelle, valvojalle tai poliisille. Mikäli valvontarangaistus keskeytyy, tukipartio käy poistamassa sähköisen valvonnan laitteet lupaehtoja

rikkoneelta valvottavalta ja jää odottamaan viranomaisen päätöstä jatkosta. (Tehtäväkuvauslomake 2019.)

Olosuhdetarkastuksen yhteydessä, jonka tukipartio tekee ennen valvontarangaistuksen alkua, vangin tai valvontarangaistusselvityksen alaisen henkilön toimipaikalla ja kotona, käydään tarkastamassa, että valvottavalle määrätty rangaistus voidaan suorittaa siellä turvallisesti, sekä että valvonta voidaan toteuttaa teknisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että molemmissa paikoissa on riittävän hyvä ja toimiva GPS-yhteys ja valvottavan kotona on luonnollisesti sähköt valvontapuhelimen akun lataamista varten. Asunnon tulee muutenkin olla asumiseen kelpaava. Tukipartio myös reagoi ja vastaa sähköisen valvonnan mahdollisesti antamiin hälytyksiin ja suorittaa ensiselvityksen epäillyissä velvollisuuksien rikkomistapauksissa. Lisäksi tukipartio osallistuu rikkomuksien jatkokäsittelyyn sekä valvontarangaistusten, että koevapauksien osalta. Tukipartion toiminnan seuraamista varten tukipartio-ohjaajat raportoivat kaikista toimistaan ja toimenpiteistään ja dokumentoi tuki- ja kontrollikäyntien tapahtumat ja huomiot vankitietojärjestelmään asianomaisen valvottavan kohdalle. Tukipartio-ohjaajat myös käyttämiensä ajoneuvojen kunnosta ja säännöllisestä huollosta sekä valvontaretkiä suunnitelllessaan sää- ja keliolosuhteiden huomioimisesta. Tukipartio-ohjaajien pitää osallistua säännöllisesti lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen järjestämiin voimankäyttökoulutuksiin. (Tehtäväkuvauslomake 2019.)

Tukipartio-ohjaajan työssä valvotun koevapauden valvonnassa Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on suppea toimivaltuus voimakeinojen käyttöön. Lähtökohtaisesti kuitenkin valvotun koevapauden valvonta perustuu valvottavan vapaaehtoisuuteen ja suostumukseen ja voimakeinojen käyttö on aina oltava viimesijainen keino. Voimakeinoja saa käyttää ainoastaan virkatehtävien hoitoon. Rikosseuraamuslaitoksen virkamies on oikeutettu käyttämään voimakeinoja henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tai muun henkilön terveyttä uhkaavan teon tai tapahtuman torjumiseksi, valvontalaitteiden poisottamiseksi, tarkastustehtävän suorittamiseksi, valvottavan kiinni ottamiseksi ja vankilaan toimittamiseksi. (Hartoneva ym. 2015, 421.)

Perusteena voimakeinojen käytölle on yleensä oltava valvottavan tekemä vastarinta. Tässä yhteydessä vastarinta tarkoittaa valvottavan tekemää aktiivista tai passiivista käytöstä, jolla hän estää tukipartio-ohjaajaa tekemästä virkatehtäviään. Väkivallalla uhkaaminen katsotaan vastarinnaksi, mutta pelkkä sanallinen hyökkäys ei sitä ole. (Hartoneva ym. 2015, 421.)

Laissa valvotusta koevapaudesta annetaan ohjeet ja rajoitukset virkamiehen voimankäytölle siten, että niiden tulee olla puolustettavia ja tarpeellisia olosuhteet huomioiden riippuen tehtävän kiireellisyydestä ja tärkeydestä sekä vastarinnan asteesta ja vaarallisuudesta. Erilaisia voimankäyttövälineitä saa käyttää vain, jos on saanut siihen asianmukaisen koulutuksen. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/639 31§.)

Virkamiehellä on lisäksi oikeus hätävarjeluun rikoslain 39/1889 4. luvun 4 §:n mukaisesti. Voimakeinojen tulee olla viimeinen keino, johon turvaututaan ja niiden tulee olla tarpeellisia, mikä tarkoittaa, ettei voimakeinoja saa käyttää varmuuden vuoksi vaan vasta sitten kun lievemmät keinot on kokeiltu, eivätkä ne tehoa. Voimakeinojen käyttö tulee lopettaa myös heti kun tilanne on hallinnassa tai vastarinta loppuu. Käytettyjen voimakeinojen tulee olla myös järkevässä ja kohtuullisessa suhteessa tavoiteltavaan päämäärään eli puolustettavia. Arvioitaessa puolustettavuutta huomioidaan käytettävissä olevat voimavarat, tehtävän kiireellisyys ja tärkeys ja vastarinnan vaarallisuus sekä mahdolliset muut tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttavat seikat. (Hartoneva ym. 2015, 423.)

Valvottuun koevapauteen sijoitetulle voidaan tehdä turvatarkastus esimerkiksi ennen hänen sijoittamistaan tukipartion autoon luvattomien ja vaarallisten esineiden pois ottamiseksi, kuljetuksen ja virkamiesten turvallisuuden takaamiseksi, vaikka valvottava vastustaisi turvatarkastusta. Jos valvottava kieltäytyy puhalluskokeesta ja sylki- tai virtsatestistä, häneltä voidaan ottaa verikoe ja hänet voidaan viedä verikokeeseen terveyskeskukseen tarvittaessa voimakeinoin. Myös valvontalaitteiden pois ottamiseksi voidaan tarvittaessa käyttää voimakeinoja. (Hartoneva ym. 2015, 422.)

Valtioneuvoston asetus valvotusta koevapaudesta 6 § asettaa turvatarkastuksen tekemisen ehdoksi koevapauteen sijoitetulle sen suorittamisen mahdollisimman huomiota herättämättä joko hänen asunnossaan tai tukipartio-ohjaajien käyttämässä autossa tai vaihtoehtoisesti josain muussa soveltuvassa paikassa. (Valtioneuvoston asetus 1076/2013 6 §.)

Ehdotonta päihteettömyyttä veloitetaan kaikissa toimeenpannuissa yhdyskuntaseuraamuksissa. Yhdyskuntaseuraamuksiin tuomitujen velvollisuus on paitsi osallistua heille määrättyyn toimintaan ja täyttämään muutkin seuraamukseen kuuluvat velvollisuudet, myös noudattamaan päihteettömyyttä. Päihteettömyysvaatimus on kirjattu tuomitun rangaistusajan suunnitelmaan, kuten muukin yhdyskuntaseuraamuksen sisältö velvollisuuksineen. (Yhdyskuntaseuraamuslaki 400/2015 21 §.)

Sama laki velvoittaa tuomitun myös antamaan vaadittaessa joko virtsa- tai sylkinäytteen sekä suorittamaan puhalluskokeen. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on virkansa puolesta oikeus vaatia näytettä, jos tuomittu on ulkoisista merkeistä päätellen todennäköisesti jonkun päihdyttävän aineen vaikutuksen alaisena tapaamis- tai valvontakäynnillä. Tämä koskee valvontarangaistusta, yhdyskuntapalvelua tai ehdollista vankeutta, jonka tehosteeksi on lisäksi tuomittu valvontaa. Valvontarangaistus poikkeaa tästä siten, että virkamiehellä on oikeus ennalta ilmoittamatta saapua valvottavan asuntoon päihdeettömyyden valvomiseksi. Päihdetestejä ei tehdä sopimalla niistä etukäteen, eikä valvottavan pyynnöstä. (Rikosseuraamuslaitos 8/004/2021, 2.)

Myös etätapaamisten yhteydessä voidaan tarkkailla tuomitun päihtymystilaa. Mikäli etätapaamisessa havaitaan ulkoisia merkkejä, joiden perusteella herää epäily, että valvottava on päihtynyt, etätapaaminen keskeytetään ja havainnot päihtymyksestä kirjataan ylös. Valvottava voidaan tarvittaessa velvoittaa menemään päihdetestiin päihdehuoltolain mukaiseen yksikköön, terveyskeskukseen tai sopivimpaan Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön antamaan virtsanäyte tai vaihtoehtoisesti tukipartio menee tapaamaan valvottavaa. Näyte on suositeltava valvottavan oikeusturvan kannalta, vaikka sitä ei ilmeisissä päihtymystapauksissa edellytetä, ellei valvottava vaadi sitä. (Rikosseuraamuslaitos 8/004/2021, 2.)

Jos valvottava kieltäytyy puhalluskokeen, tai virtsa- ja sylkitestin antamisesta ilman pätevää syytä, häneltä voidaan määrätä johtajan päätöksellä otettavaksi verikoe. Verikokeen ottaminen on kuitenkin harvinaista. Yleensä päihdetesteistä kieltäytyvän päihtymyksen toteamiseen riittää kaksi virkamiestä. Valvottava ei saa valita, antaako hän näytteen vai meneekö hän verikokeeseen. (Rikosseuraamuslaitos 8/004/2021, 2.)

Myös toissijainen tieto valvottavan päihteiden käytöstä, eli epäily, joka ei perustu ulkoisiin havaintoihin, hyödynnetään aina. Tällaista tietoa on verkostoista ja muilta viranomaisilta tullut tieto. Toissijaisen tiedon perusteella ei tehdä koskaan päihdetestausta. Tällöin asia tulee ottaa puheeksi valvottavan kanssa ja antaa hänelle mahdollisuus hakeutua päihdehoitoon. Hänen rangaistusajan suunnitelmaansa tulee myös päivittää muuttuneen tilanteen takia ja mahdollisesti lisäksi ohjata päihdehoitoon tuen tarpeen arviointiin, jos valvottava suostuu siihen. (Rikosseuraamuslaitos 8/004/2021, 3.)

4.3.5 Tuki ja kuntoutus

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on toimeenpanna tutkintavankeudet ja toimeenpanna vankeusrangaistukset ja yhdyskuntaseuraamukset lainmukaisesti ja turvallisesti. Tämän lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen keskeisenä tavoitteena on vähentää uusintarikollisuuden riskiä tarjoamalla paitsi vangille, myös yhdyskuntaseuraamusasiakkaalle sellaista kuntoutusta, joka tukee rikollisuudesta irtautumista ja rangaistuksen suorittamisen jälkeistä paluuta yhteiskuntaan. (kuntoutus 2023.)

Vankien kanssa tehtävän työn tavoitteet Rikosseuraamuslaitoksessa tehtävässä työssä muistuttavat läheisesti sosiaalityön tavoitetta suoriutumisen ja turvallisuuden edistämiseksi. Sosiaalityön tavoitteena on asiakkaiden integroituminen ympäröivään yhteiskuntaan ja Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on rikoksista irrottautuminen ja rikokseton elämä. Rikosseuraamuslaitoksen työtavassa korostuu riskien ja tarpeiden huomioonottaminen tavoiteltaessa uusintarikollisuuden vähentämistä, kun sosiaalityö puolestaan korostaa asiakkaiden vahvuuksia ja pitää asiakkaiden omien näkemysten selvittämistä itsestään selvänä. (Kananoja ym.2007, 99.)

Sosiaalityössä asiakas nähdään aktiivisena yhteistyökumppanina, jolla pitää olla jopa määrävä asema omaan kuntoutusprosessiinsa. Nämä edellä mainitut sosiaalityön periaatteet tulisi tuoda työtavoiksi Rikosseuraamuslaitoksessakin. Asiakkaan oman toimijuuden ja vastuunoton mahdollisuuksia tulisi etsiä aktiivisesti myös vankilatyössä, vaikka vankila on pakkoyhteisö eikä siellä voi asiakkaan itsemääräämisoikeus koskaan täysin toteutua. On kuitenkin tiedostettava, että muutokseen tähtäävän työn edellytykset heikkenevät, ellei asiakkaan näkemystä kunnioiteta. Sosiaalityön ja rikosseuraamustyön eettisistä periaatteista osa on yhteneviä. Myös sosiaalityössä jokaisen ihmisen yhtäläinen ihmisarvo on keskeinen arvo, joka käytännössä tarkoittaa ihmisen kunnioittamista rodusta, uskonnosta, kyvyistä tai henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta. (Kananoja ym. 2007, 99.)

Sosiaalityötä käsittelevässä kirjallisuudessa esitellään sosiaalityön arvoiksi lisäksi yhteinen vastuu koko yhteisön jäsenistä sekä oikeudenmukaisuus ja asiakkaan itsemääräämisoikeus. Käytännön työssä arvot ilmenevät asiakkaan omana kokemuksena osallistumismahdollisuudesta oman tilanteensa käsittelyyn ja kuulluksi tulemisesta. Sosiaalityössä kohdataan usein ihmisiä, jotka eivät ole tuottavia yhteiskunnan kannalta katsottuna ja jotka toimivat poikkeavalla tavalla, eli lakia ja sääntöjä rikkoen. (Kananoja ym. 2007, 99.)

Sosiaalityössä auttaminen tarkoittaa ihmisen auttamista osana hänen sosiaalista ja taloudellista tilannettaan. Tällöin on tärkeää ymmärtää ja ottaa huomioon asiakkaan aikaisemmat ja nykyiset elämäntilanteet, mitä ne merkitsevät ja miten ne vaikuttavat hänen nykyiseen elämäänsä. Samat kokemukset eivät välttämättä vaikuta kaikkiin samalla tavalla. Tällöin eri tekijöitä ja niiden keskinäisiä vaikutuksia pohtimalla saadaan muodostettua riittävä kokonaiskäsitely siitä, mihin sosiaalityötä tulee painottaa, jotta tavoiteltu muutos saadaan aikaan. Painotuksessa korostuu usein sosiaalisten olojen ja elämäntilanteen kokonaisuus. (Kananoja ym. 2007, 105.)

5 Teoreettiset lähtökohdat

Tässä kappaleessa käsitellään tarkemmin opinnäytetyön teoreettisia lähtökohtia tuen, kontrollin, sosiaalisten- sekä ympäristötekijöiden vaikutuksen osalta. Kappaleessa avataan tarkemmin mitä tarkoitetaan tuella ja kontrollilla ja miten se näkyy tukipartioiden päivittäisessä työskentelyssä. Myös sosiaalisten ja ympäristötekijöiden, kuten sosiaalisten suhteiden tai toiminnan merkitystä ja vaikutusta osana rikosseuraamuksia ja rikollisuuteen vaikuttamista. Myös työympäristön merkitys ja sen vaikutus hyvinvointiin ja työssä jaksamiseen käydään läpi kappaleen lopussa.

5.1 Tuki ja kontrolli

Tuki on laaja ja vaikeasti määriteltävä käsite. Tuella voidaan tarkoittaa rahallista avustusta kuten esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen myöntämiä asumis- tai toimeentulotukia. Tuella voidaan myös tarkoittaa esimerkiksi oppimisvaikeuksista kärsivän oppilaan tukemista tukiovetuksen, erityisopetuksen tai avustajapalveluiden muodossa. Tuen käsite riippuu siis hyvin paljon siitä missä asiayhteydessä tuesta puhutaan. Puhuttaessa rangaistuksista tai rikollisuudesta tuki voidaan nähdä kuntoutuksena. Kuntoutusajatus on lyhyesti määriteltynä kaikki ne toimet, joilla pyritään vaikuttamaan siihen, että rikoksentekijät vähentäisivät taipumustaan tehdä uusia rikoksia ja näin ollen integroitua takaisin yhteiskuntaan hyödyllisinä kansalaisina (Laine 2014, 286.)

Tukipartion näkökulmasta, yhdyskuntaseuraamusten tai vapaudessa suoritettavien rangaistusten osalta erilaisia tukimenetelmiä voivat olla esimerkiksi ohjelmamuotoiset tukimenetelmät kuten motivoiva keskustelu, päihdehoitolaitokset tai erilaista kuntouttavaa työtoimintaa tai aktiviteettiä tarjoavat yhteisöt tai työpaikat. Tavoiteltaessa sitä, että yksilö suoriutuu hänelle määrätystä tehtävästä hyvin, tukena voidaan myös pitää hyvinkin yksinkertaista keskustelua, kannustusta, opastusta tai neuvontaa, jota tukipartiot päivittäin työssään tekevät. Kuntouttamiseksi voidaan siis laskea kaikki toimenpiteet, joilla pyritään tukemaan vankia kiinnittymään takaisin yhteiskuntaan ja näin ollen vähentämään uusintarikollisuutta. Tukipartioiden valvomat yhdyskuntaseuraamukset, sekä vapaudessa suoritettavat rangaistukset, sekä niihin sisältyvät kontrolli ja tuki ovat tärkeä osa asiakkaan kuntouttamista. (Kraufvelin 2015, 33-34.)

Kontrolli on enemmän sääntöpohjaisten toimenpiteiden, kuten päihdeidenkäytön tai liikkumisrajoitteiden noudattamisen valvomista. Edellä mainitut toimenpiteet yleensä mielletään sääntöiksi tai rajoitteiksi eikä niinkään tuen yhdeksi muodoksi. Tämän takia valvontaa tulisi suorittaa siten, että valvottavalla on mielikuva toimenpiteestä, jonka avulla voidaan antaa yksilölle tukea tarpeen niin vaatiessa. Asiakkaan tilannetta seurataan siis lähinnä tuen tarpeen arvioimiseksi, eikä niinkään saamaan kiinni sääntöjen rikkomisesta sen sanktioimiseksi tai rangaistukseksi. Esimerkiksi päihdevalvonta voi katsoa antavan yksilölle tilausuuden siihen, että hän pystyy näyttämään itselleen, sekä valvojillensa pystyvänsä suoriutumaan hänelle annetuista tehtävistä näin ollen kontrollin muodostaen asiakkaalle myös tuen (Kraufvelin 2015, 33-34.)

Sosiaalisten suhteiden merkitys hyväksi havaittujen arvojen ja uskomusten oppimisessa voidaan katsoa olevan eräänlaista sosiaalista kontrollia. Esimerkiksi ystävyysuhteen tai perheen menettämisen pelko rikoksen tekemisen seurauksena voidaan sanoa olevan sosiaalista kontrollia, kun taas sosiaalisina tukea antavina verkostoina voidaan pitää perhettä, työyhteisöä tai jotakin muuta läheistä henkilöä. Sosiaalisen tuen ollessa vähäinen, esimerkiksi perheen tai muun sosiaalisen verkoston puuttumisen takia viranomaiset antama sosiaalinen tuki voi olla

merkittävä tekijä uusintarikollisuuden vähentämisessä ja yhteiskuntaan integroitumisessa. (Kraufvelin 2015, 34-35.)

Yksilön tilanteesta, perhesuhteista tai muista tekijöistä riippuen vapaudessa suoritettavien rangaistusten tuomittujen kohdalla heitä valvovan tukipartion rooli voi sosiaalisen tuen tarjoajana olla merkittävä. Yksilö, jolla ei ole tukiverkostoa lähellä saa onnistumisen tunteet, sekä tilaisuuden näyttää kykenevänsä suoriutumaan hänelle annetusta tai määrätystä tehtävästä antamalla puhtaita päihdeseuloja tai osallistumalla säännöllisesti joihinkin tehtäviin toimintavelvoitteen täyttämiseksi. Myös pelko esimerkiksi perheestä eroon joutumisesta, ystävyysuhteen tai perhesuhteen katkeaminen rikoksen tai päihderetkahduksen seurauksena voi luoda yksilölle itselleen sosiaalisen kontrollin, joka tukee häntä pysymään erossa rikoksista ja päih-teistä. Kontrolli ja tuki ovat siis käsitteitä, joita jokainen yksilö kohtaa jossain määrin jokai- sessa vaiheessa elämäänsä. (Lavikkala ym. 2011, 116-117.)

Sosiaalityön ja vankityön tavoitteet ovat melko yhteneviä, sillä sosiaalityön tavoite on lisätä asiakkaan oman elämänsä hallintaa ja vankityön keskeinen tavoite on ohjata vanki kohti ri- koksetonta elämää ja irtautumaan rikollisuudesta sekä rikosmyönteisistä asenteista. Sosiaali- työn ja rikosseuraamuslaitoksessa tehtävän työn arvot ja työn periaatteet ovat osin melko yh- teneviä. Moniongelmaisten ihmisten kanssa työskenneltäessä on valvonta ja kuntoutus selke- ästi erillään vankilassa. Vankeinhoidon osana on aina kuulunut myös sosiaalityötä, jonka ta- voitteena on ollut vangin selviytymismahdollisuuksien lisääminen ja ylläpito yhteiskunnassa tuomion jälkeen sekä uusintarikollisuuteen vaikuttaminen, jolla pyritään katkaisemaan rikos- kierre. Vankilassa sosiaalityö ja sen tavoitteet jäävät kuitenkin usein kontrollin ja siihen liitty- vien toimien jalkoihin. (Linderborg, Suonio & Lassila 2014, 116.)

Auttamistyössä yksi kaikkein tärkeimpiä tukitoimia koevapausvangille on empaattinen tuki, joka auttaa häntä suorittamaan siviilissä loppuosaa rangaistuksestaan ja sitoutumaan rangais- tuksen ehtojen noudattamiseen. Auttamistyössä on tärkeää ymmärtää asiakkaan oma halu muutokseen ja yksilölliset lähtökohdat ja voimavarat. (Lavikkala ym. 2011, 116.)

Sosiaalityössä ja rikosseuraamusalalla tukeen ja kontrolliin liittyvät elementit yhdistyvät. Ri- kosseuraamusasiakkaan näkökulmasta kontrolli tarkoittaa ainakin ehdotonta päihteettömyyttä ja liikkumisvapauden rajoittamista. Tukea ja kontrollia ei pidä kuitenkaan välttämättä nähdä toisiaan poissulkeviksi elementeiksi ja toimenpiteiksi, sillä päihteettömyyden kontrolloinnin voi nähdä myös tukitoimena asiakkaan päihteettömyydelle. Kontrollin ei tarvitse olla alista- vaa, vaan se on monessa tapauksessa asiakkaan edun mukaista ja se voi vahvistaa asiakkaan kykyä ottaa vastuuta omasta toiminnastaan. Kontrolliin liittyvä tukitoimenpide on kuitenkin erittäin haastava tilanne ja tällöin hyvät vuorovaikutustaidot ovat työntekijälle erittäin tär- keät. Viranomaisen on auttaja asiakkaalle, mutta hän edustaa myös niitä sääntöjä ja nor- meja, joita asiakkaan tulee noudattaa. (Kananoja ym. 2011, 140.)

Tukeen ja kontrolliin liittyvät tehtävät kietoutuvat toisiinsa monimutkaisesti sosiaalityössä myös Kirsi Juhilan (2006. s. 207) mukaan ja siksi on vaikeaa eritellä, kummasta kulloinkin on kyse. Sosiaalityössä asiakkaita autetaan heidän ongelmiaan ja samalla rikkomuksen tehneitä asiakkaita kontrolloidaan ja heihin kohdistetaan seuraamuksia. Sosiaalityön ongelmallisuuteen kuuluu tuen ja kontrollin välinen ristiriita, vaikka ne eivät sulje pois toisiaan. Jos asiakkaan toiminta ja käytös on vaaraksi tai haitaksi hänelle itselleen, muille ihmisille tai yhteiskunnalle, kuuluu sosiaalityöhön myös kontrollointiin liittyviä tehtäviä. (Juhila 2006, 216.)

Teoksessa Kenelle jää kontrollin Musta Pekka-kortti, pohdittiin tuen ja kontrollin yhdistymistä. Tuen katsotaan tarkoittavan tavoiteltavien asioiden edistämistä, kun taas kontrolli nähdään ei-mielekkäiden asioiden rajoittamisena. Tuki sisältää aina myös kontrolloivan elementin, eikä niitä siten voida nähdä toisistaan erillisinä. Tärkeää on se tapa, jolla kontrollia toteutetaan käytännössä. Jos kontrollia tarkastellaan vain yhteiskunnan kannalta, se ei ole välttämättä asiakkaan edun mukaista, mutta jos kontrolli toteutetaan asiakkaan hyödyn näkökulmaa ajatellen, siihen saadaan liitettyä asiakasta tukeva elementti. Tuen antaminen on mahdollista, kun kontrolli on oikein kohdennettu. Tärkeää on pyrkiä luomaan illuusio, jossa kontrolli ei tunnu kontrollilta, vaan se on saatettava tuen yhteyteen. (Arnkil & Eriksson 1996, 135-136.)

Vankeudesta vapautteen siirtyminen ei välttämättä toimi kovin hyvin, mikäli vankila- ja yhdyskuntaseuraamusviranomaisilla on ongelmia yhteydenpidossa. Kuntoutumisen kannalta jatkuvuuden pysyminen on tärkeää ja siitä kiinni pitäminen on todennäköisempää, mikäli yhdyskuntaseuraamusviranomaiset ovat mukana vapautumisen valmistelussa. Varhain aloitettu valmistelu, perhesuhteiden ylläpito, sekä vankeudessa aloitetun tuen ja kuntoutuksen jatkuvuus vapaudessa, sekä tarpeellisten palvelujen järjestäminen tukevat yhteiskuntaan asettumista. Yksilölliset lähtökohdat tulee kuitenkin ottaa huomioon erityisesti tuen ja kuntouttamisen näkökulmasta. (Lavikkala ym. 2011, 116-117.)

5.2 Sosiaalisten- ja ympäristötekijöiden vaikutus

Colin Robertsin mukaan ohjelmatyöllä on vaikutusta vain joihinkin yksilöihin ja että monen kohdalla uusintarikollisuuteen niillä ei ole kovinkaan suurta vaikutusta. Tärkeitä lisätekijöitä uusintarikollisuuden vaikuttamiseen ovat yksilön muutosmotivaatio, asenne seuraamusten ehtojen noudattamiseen, perustaidot, kommunikointitaidot, sekä päihderiippuvuus. Epäsosiaalisen käyttäytymisen vähentämiseen vaikuttavat myös ympäristö- ja sosiaaliset tekijät kuten työhön ja koulutukseen pääsy, turvallinen ja sopiva asunto, perheen tai partnerin tuki, epäsosiaalisten kontaktien väheneminen sekä paikallinen ympäristö ja rikosmahdollisuudet. (Lavikkala & Linderborg 2011, 101.)

Valvottua koevapautta varten tehtävien selvitysten edellyttäminen käytännön asioiden kannalta vaatii tuomitulta itseltään aktiivista toimintaa, sekä motivaatiota. Päihitteettömyyden

lisäksi tuomitulta edellytetään toimintavelvoitetta, sekä itsenäistä asumista ja toimeentuloa. Tukipartion osalta on tärkeää tukea tuomittua pitämään kiinni uusintarikollisuutta vähentävistä tekijöistä vapaudessa suoritettavien rangaistusten osalta. Tukipartion roolin voi nähdä tukevana kontrollina, jolla motivoidaan ja kannustetaan tuomittua rikoksettomaan elämään ja valvontakäynneillä pyritään havainnoimaan mahdollisia riskitekijöitä tuomitun lähi- tai ystäväpiirissä tai elinympäristössä, jotka voisivat houkutellessa valvottavan rikkomaan koevapauden ehtoja. (Tehtävänkuvauslomake 2019)

Sosiaalisista ongelmista selviytyminen ei itsessään riitä, mutta se voi olla välttämätöntä rikollisuudesta irrottautumisen kannalta. Sosiaalisia ongelmia voivat olla esimerkiksi ihmissuhdeongelmat tai talous, sekä asumishuolet. Työn tai vakinaisen elämäkumppanin saaminen ovat tavallisimpia ulkoisia tekijöitä rikollisuudesta irrottautumisen vaikutuksiin. Vahingoittuneet tai heikot sosiaaliset suhteet esimerkiksi perheenjäseniin, sukulaisiin tai ystäviin voivat ohjata yksilöä epäsosiaalisiin verkostoihin, jolla on heikentävä vaikutus rikollisuudesta irrottautumiseen. Uusintarikollisuuden vähentämisen suurin vaikutus lähteekin yksilön omista vahvuuksista, motivaatiosta muutokseen tai esimerkiksi elämäntilanteessa positiiviseen suuntaan tapahtuneista muutoksista. Työntekijän rooli rikollisuudesta irrottautumisessa on siis vähäinen, mutta työntekijän puolelta tuleva työ tukee yksilön menestymistä rikollisuudesta irrottautumiseen. (Lavikkala & Lindenberg 2011, 101-103.)

Sosiaalinen ulottuvuus on keskeinen piirre vaikuttavassa sosiaalityössä, kun käsite sisältää yhteisön osana ihmisen elinympäristöä ja ihmisen roolin yhteisönsä jäsenenä ja näkökannan hänen yhteisösuhteisiinsa ja toisaalta ihmisen yhteisen vastuun mm. heikoimmista huolehtimisesta. Tämä tarkoittaa, ettei ihmistä ja hänen vaikeuksiaan tarkastella yksilökeskeisesti, vaan ne nähdään osana hänen sosiaalisia kokemuksiaan kokonaisuutena ja osana hänen taloudellista ja sosiaalista tilannettaan. Sosiaalinen auttaminen tarkoittaa tässä tapauksessa vastakokemusten luomista marginalisoitumiselle ja syrjäytymiselle luomalla sellaiseen soveltuvia ympäristöjä. Näitä ovat vaikka vertaisryhmät, joissa asiakkaat saavat itselleen uusia yhteisörooleja ja kokemuksia omasta toiminnastaan, pärjäämisestä ja yhteenkuuluvuudesta. Asiakkaan oma toimiminen arkielämän yhteisöllisessä ympäristössä antaa hänelle keinoja käsitellä omaa elämäänsä ja vaikeuksiaan käytännöllisillä tavoilla ja siten syntyy myös todellista osallisuutta. Kokemus on osoittanut tällaisen lähestymistavan olevan standardimaista palveluperustaista ja puumista tehokkaampi väline vahvistamaan asiakkaan otetta omasta elämästään. (Kananoja ym. 2007, 105-106.)

5.3 Työympäristön vaikutus työhyvinvointiin

Hyvinvointia edistävä työympäristö tukee työn sujumista ja mahdollistaa voimavarojen keskitämisen työn tavoitteiden mukaiseen toimintaan. Työtilojen ja hyvinvoinnin suhdetta on perinteisesti tarkasteltu erilaisten haittojen minimoinnin näkökulmasta. (Työterveyslaitos 2023).

Työn tehokkuuden, viihtyvyyden, sekä työssä jaksamisen kannalta on tärkeää, että työympäristön kuormitus, että voimavaratekijät ovat tasapainossa. Esimerkiksi sisäilmasto, ergonomia, sekä työvälaineet luovat pohjan tehokkaalle työnteolle. Työympäristön vaikutukset työhyvinvointiin voivat näkyä niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä. Huolimattomuusvirheiden lisääntyminen työympäristöstä johtuvista syistä on lyhyen aikavälin vaikutusesimerkki, kun taas työssä viihtyminen, yksiöiden tai tiimien suoriutumisongelmat tai sairauspoissaolot pidemmän aikavälin seuraus (Työterveyslaitos 2023.)

Työympäristön yhteen sopiminen yksilön ominaisuuksien, tarpeiden, sekä toiminnan kannalta on keskeistä, jottei ympäristötekijät muodostu voimavaroja kuluttavaksi stressitekijäksi vaan työskentelyä ja viihtyvyyttä tukevaksi voimavaraksi. Käytännössä tämän tarkoittaa käyttäjätarpeiden, sekä työtehtävien huomioon ottamisen merkitystä työtiloja tai välineitä suunniteltaessa tai hankkiessa. (Työterveyslaitos 2023.)

Tukipartiotyössä työympäristönä ovat yhdyskuntaseuraamustoimisto työkavereineen, asiakkaiden kodit ja toimintavelvoite- tai työpaikat sekä liikenne. Melko suuri osa tukipartio-ohjaajien työajasta joka puolella Suomea kuluu autossa istuessa, koska valvonta-alueet ovat laajoja ja asiakkaat asuvat hajallaan valvonta-alueella. Myös tukipartion käyttämä ajoneuvo on osa työympäristöä, jossa vietetään jopa enemmän aikaa, kuin yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Liikenteessä on paljon vaaratilanteita, ruuhkia ja huono ajokeli tai huonosti aurattu, liukas ajorata. Näille haasteille tukipartio-ohjaaja ei mahda paljoakaan. Korkeintaan ruuhka- ja vaaratilanteita voi yrittää välttää valitsemalla hiljaisemman ajoreitin. Myös valvottavien asuntojen tai työpaikkojen sijaintiin tai siisteyteen ei tukipartio-ohjaaja pysty vaikuttamaan, vaan hyvinkin siivottomiin olosuhteisiin on mentävä valvontakäynnille. Työssä kohdattavat mahdolliset uhkatilanteet ovat usein ennakoimattomia ja niihin voi varautua voimankäyttövälaineillä, jos on niiden käyttöön koulutettu. Hyvää varatumista on varmistaa aina, että selän takana on vapaa pakoreitti. Uhkatilanteet vaikuttavat luonnollisesti työhyvinvointia heikentävästi ja niiden jälkeen kuuluu saada tukea.

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus osoittaa, että käsitteenä ”työhyvinvointi” liitetään vahvimmin terveyteen ja turvallisuuteen. Rikosseuraamuslaitoksen muut työhyvinvointiin liittyvät osa-alueet, kuten johtaminen, koulutus, organisaatiokulttuuri, töiden organisoiminen, työyhteisön vuorovaikutus jne. pohjautuvat sille, että terveys ja turvallisuus ovat kunnossa. Työhyvinvointia kehitettäessä täytyy kehittää, paitsi yksilöä, myös työyhteisöä ja työympäristöä. Kaikki tämä on yhteistyötä, jolla tavoitellaan yksilön osaamisen kehittämistä, työtehtävien ja -tapojen kehittämistä, jotta saadaan tasapaino työntekijän edellytysten ja työn vaatimustason kanssa. Tällöin työtehtävien ja niiden vaatimusten tulee olla selkeitä, jotta työntekijä tietää, mitä häneltä odotetaan. Lisäksi työhön liittyvien valvontalaitteiden ja tietotekniikan tulee olla luotettavaa ja selkeästi ymmärrettävää. (Tilinpäätös 2021, 57.)

5.4 Aiemmat tutkimukset

Tukipartiotoimintaan liittyviä opinnäytetöitä on tehty sekä turvallisuuteen, että tukipartio-ohjaajien työnkuvaan, sen kehittämiseen ja myös asiakkaiden kokemuksiin liittyen eri näkökulmista katsottuna ja hieman eri painotuksin.

Jarmo Voutilaisen Laurea-opinnäytetyö: Tukipartio-ohjaajien kokemat uhka- ja vaaratilanteet asiakastyössä, keskittyi ohjaajien kokemaan turvattomuuteen ja väkivaltaisuuden ja uhkausten kokemiseen työssään, sekä keinoja niistä selviämiseen. Myös meidän opinnäytetyömme käsittelee samaa aihetta muiden haasteiden lisäksi. Voutilaisen opinnäytetyössä korostui uhan ja väkivallan korostuminen aloilla, joihin sisältyy kontrolliin liittyviä työtehtäviä. Uhkatilanteet liittyvät Voutilaisen mukaan juuri päihteiden käyttöön sekä niiden käyttöä seurannutta kuljetusta vankilaan. Kaikesta huolimatta tutkimukseen osallistuneet eivät kokeneet uhkatilanteiden heikentävän työhyvinvointia. (Voutilainen.)

Paavo Huhtisen Laurea-opinnäytetyö: Valvotun koevapauden toimeenpano eri Rikosseuramusalueilla tukipartioiden näkökulmasta, tutki tukipartio-ohjaajien toimintatapoja ja kokemuksia omasta työstään ja heidän kehittämisehdotuksiaan tukipartiotoiminnan parantamiseksi. Opinnäytetyössä selvitettiin myös tukipartioiden osuutta valvotun koevapauden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Hänen opinnäytetyönsä on vuodelta 2014, jolloin tukipartiotoiminta oli vielä melko uusi asia ja hänen tutkimuksessaan selvisi, että Suomen eri tukipartioilla oli vaihtelevia toimintatapoja työnsä tekemisessä. Hän selvitti myös tiedonkulun ja yhteistyön sujuvuutta tukipartion ja vankiloiden välillä ja hänen tutkimuksensa mukaan niin tiedonkullussa, kuin yhteistyössä oli ongelmia Etelä-Suomessa ja Länsi-Suomessa, mutta ei niinkään Itä- ja Pohjois-Suomessa. Etelä-Suomen tukipartiot kokivat lisäksi olevansa kokonaan koevapauden suunnittelun ulkopuolella, toisin kuin Itä- ja Pohjois-Suomessa. Viranomaisyhteistyö koettiin myös melko vaatimattomaksi, mutta sen parantamiseksi tehtiin varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa kovasti töitä. (Huhtinen.)

Tukitoiminnan mahdollisuudet koettiin Länsi-, Itä- ja Pohjois-Suomessa erinomaisiksi, mutta Etelä-Suomessa heikompina, lähinnä eri viranomaistoimintojen päällekkäisyyden takia. Yhteenvetona mahdollisuuksista oli, että tukitoiminnalle on hyvät mahdollisuudet, mutta tietyt toimintamallit vaikeuttavat sen toteuttamista. Tukipartiotoiminnassa tukitoiminnan toteuttaminen koettiin kuitenkin hyvänä ja koulutuksen lisääminen nähtiin yhtenä keinona sen parantamiseksi edelleen, vaikka ongelman korjaamiseksi on tutkimuksen mukaan vaikea saada yksiselitteistä ratkaisua. (Huhtinen.)

Valvonnan osalta ongelmana nähtiin virtsa- ja sylkitestien vähäisyys ja epäluotettavuus sekä työvuorojen sopimattomuus asianmukaiseen valvontaan haja-asutusalueilla erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa. Työpäivien lyhyys nähtiin ongelmana erityisesti laajoilla valvonta-alueilla, koska ne eivät mahdollista riittävää epäsäännöllisyyttä valvontakäynteihin. Myös

viikonloppuihin toivottiin enemmän työpäiviä, koska viikonloput nähtiin riskialtteinpana aikana pähteiden käytölle. (Huhtinen.)

Lisäksi Etelä-Suomessa 75 % vastaajista mainitsi tukipartiotoiminnan tarkoituksenmukaisuuden epäselyyden. Ei ollut selkeää linjaa, miten työtä tulisi tehdä ja mihin toimintoihin tulisi siirtää painopistettä. Tämä ongelma ilmeni vain Etelä-Suomen tukipartioissa. Valvonnan uskottavuutta pidettiin kuitenkin hyvänä, vaikka valvontalaitteiden toimimattomuus ajoittain nähtiin esteenä uskottavuudelle. (Huhtinen.)

Sanna Hakkaraisen Laurea-opinnäytetyö: Tukipartiotoiminnan kehittämisen lähtöselvitys Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella, toi myös julki työvuorotaulukon ongelmallisuuden tukipartio-ohjaajien työssä. Viikonloppuna pitäisi olla enemmän partioita töissä. Myös valvontalueiden laajuus nähtiin ongelmana sekä valvottavien määrän jakautuminen eri alueille epätasaisesti. Lisäksi tuotiin esille valtakunnallisen tukipartio-organisaation rakentaminen, etteivät eri alueet kehittäisi toimintaa kovin erilaisiksi ja tiedonkulku paranisi, kun väliportaita ei olisi niin paljon. Myös tässä opinnäytetyössä tuli ilmi tiedonkulun ongelmat tukipartion ja vanhojen välillä. (Hakkarainen.)

6 Tutkimuksen toteuttaminen

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen toteutusta, kuten opinnäytetyön aiheen rajaamista, tutkimuksen aikataulua, sekä tutkimuksen eettisiä ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi luvussa käsitellään tutkimuksen tavoitteita, sekä käydään läpi tarkemmin kohderyhmää, joille opinnäytetyö on suunnattu. Luvussa käydään myös läpi tarkemmin opinnäytetyön kulkua aineiston keräämisen ja analysoinnin osalta.

6.1 Ilmiö ja aiheen rajaaminen

Tukipartiotyön tärkeitä elementtejä ovat asiakkaan tukeminen ja ohjaaminen seuraamisen suorittamisen aikana. On tärkeää paitsi tukea ja ohjata asiakasta kohti rikoksettomuutta, mutta myös valvoa ja kontrolloida asiakkaalle määrättyjen velvollisuuksien ja rajoitusten noudattamista. Asiakkaan kohtaamiset ovat tukipartiotyössä jatkuvaa vuorovaikutusta rikosseuraamusasiakkaiden kanssa heidän vastaanottamiskykynsä huomioiden. Kohtaamisessa tärkeää on luoda luottamuksellinen asiakassuhde, jolloin asiakasta on mahdollista tukea muutoksessa ja rikoskierteestä irtautumisessa. Vuorovaikutus on Asiakkaan ja ohjaajan välinen kohtaaminen on parhaimmillaan tasa-arvoista, kunnioittavaa vuoropuhelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Moniin yhdyskuntaseuraamusmuotoihin kuuluu olennaisesti asiakkaan sähköinen valvonta, jolla valvotaan rangaistun liikkeitä ja annettujen aikataulujen noudattamista.

Mahdolliset rikkomukset näkyvät reaaliajassa nilkkaan asetettavan pannan ja valvontapuhelimen avulla, joita seurataan tietokoneohjelman avulla. Lainsäädäntö ovat Lait ja asetukset, joita Rikosseuraamuslaitos noudattaa ja joihin sen toiminta perustuu ja jotka muodostavat puitteet valvontarangaistuksille.

Opinnäytetyön avulla selvitetään, millaisia haasteita tukipartio-ohjaajat kokevat virkatehtävään suorittaessa, valvontahenkilökunnan näkökulmasta. Tavoitteemme oli kerätä tietoa tukipartio-ohjaajilta haastatteleamalla heitä, jotka tällä hetkellä konkreettisesti työskentelevät tukipartioissa ohjaustehtävissä. Tarkoituksemme oli myös haastatella ohjaajia valtakunnallisesti, jotta saamme tutkimukseemme mukaan alueellisten erojen näkökulmaa. Opinnäytetyön aiheen rajaamista ohjasivat tutkijoiden omat työkokemuksen kautta saadut näkemykset ja havainnot, sekä ennakkoon kirjallisista lähteistä saatu materiaali.

Rajasimme tutkittavan ilmiön suunnitteluvaiheessa neljään eri teemaan, joita olivat; Tutkimukseen osallistuvien taustatiedot, työympäristön haasteet, Tuki ja kontrolli, sekä kehittämisen kohteet. Taustatiedoista pyrimme saamaan tietoa esimerkiksi ohjaajien työ ja koulutustaustasta, sukupuoli, sekä ikäjakaumasta. Työympäristön haasteista pyrimme selvittämään esimerkiksi toiminta-alueesta tai käytössä olevista työvälineistä johtuvia haasteita. Tuen ja kontrollin osalta pyrimme saamaan tietoa mm. päihdevalvonnasta, toimintavelvoitteesta tai ohjauksen haasteista. Kehittämisen kohteisiin pyrimme tuomaan asioita, joissa valvontahenkilökunnan näkökulmasta olisi kehitettävää. Edellä mainittujen teemojen mukaisesti rakensimme kysymyslomakkeen haastatteluja varten.

6.2 Tutkimuksen tavoite

Tukipartion työ jakautuu karkeasti tukeen ja kontrolliin. Opinnäytetyömme tutkimustavoite oli selvittää, millaisia haasteita tukipartion työn toteuttamiseen sisältyy tukipartio-ohjaajien näkökulmasta katsottuna. Selvitimme tukipartio-ohjaajien työn kuvan, eli millaisia tehtäviä siihen kuuluu ja millaisia erilaisia valvontarangaistuksia lakiin sisältyy, joiden noudattamista tukipartiot valvovat. Tukipartio-ohjaajien valvontatyöhön liittyy valvontapanta ja -puhelin ohjelmiseen sekä päihdetestaukseen virtsatesteri ja puhallustesteri.

Pyrimme myös ottamaan selville, aiheuttaako työympäristö haasteita tukipartion työn suorittamiselle ja millaisia haasteet mahdollisesti ovat. Työympäristöllä tarkoitamme valvonta-alueita välimatkoineen, työturvallisuus valvontakäyneillä, käyntien ennakoitavuus, työtehtävien määrä ja laatu ja työajat. Tukipartion toiminnasta on aikaisempia tutkimuksia, joissa on keskeytetty uhka- ja vaaratilanteisiin sekä yhdyskuntaseuraamuksen toimeenpanoon ja tuen ja kontrollin merkitykseen valvottavalle. Meidän opinnäytetyömme näkökulma on kartoittaa tekijöitä, jotka vaikeuttavat tai jopa osittain estävät tukeen ja kontrolliin perustuvan työn tekemistä.

Tutkimuskysymyksemme on: ”Millaisia haasteita tukipartio-ohjaajat kohtaavat virkatehtävissään”. Koska työme teemana on tukipartio-ohjaajien kokemus omasta työstään, hankimme materiaalin tutkimukseemme haastatteleamalla tukipartio-ohjaajia eri puolella Suomea sijaitseissa yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Tarkensimme aluksi käsitystämme tukipartion työtehtävistä antamalla ohjaajien kertoa työtehtävistään, jotta saimme mahdollisimman hyvän yleiskuvan heidän työstään.

Tukipartiotyön haasteiden selvittämiseksi teimme kyselylomakkeen, jonka lähetimme sen etukäteen haluaville haastateltaville. Pyrkimyksenämme oli saada selville asiat, jotka muodostavat haasteita ja vaikeuttavat tukipartion työtehtävien suorittamista valvontahenkilökunnan näkökulmasta. Haastattelussa oli pääasiassa avoimia kysymyksiä. kysymysjärjestys ja kysymykset olivat kaikille haastateltaville samat, mutta vastauksesta riippuen tutkijat esittivät vastauksesta riippuen muutamia jatkokysymyksiä. Haastattelimme kaikkiaan yhdeksää tukipartio-ohjaajaa. Tavoitteemme oli haastatella vähintään kymmentä ohjaajaa, mutta yksi hakukaudesta ilmoittanut ei saapunut haastatteluun. Uudenmaan ja Hämeen tukipartioita haastattelimme kasvotusten, kun taas kauempana sijaitsevia tukipartioita haastattelimme etänä.

Saimme työn tilaajaksi eli toimeksiantajaksi Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston ja heiltä yhdyshenkilön. Teimme heidän kanssaan toimeksiantosopimuksen ja haimme tutkimusluvan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä erikoistutkija Peter Blomsterilta, koska oli todennäköistä, että käytämme Rikosseuraamuslaitoksen rekisteriaineistoja. Lupaa keskushallintoyksiköltä ei kuitenkaan tarvittu vaan yksiköiden johtajan lupa riitti tutkimusaineiston hankkimiseen.

Tutkimusmenetelmämme oli laadullinen tutkimustyö, jossa tilaa annetaan tutkittavien ohjaajien näkemyksille ja kokemuksille.

6.3 Aikataulu

Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua keväällä 2023. Opinnäytetyön aiheen hahmottelu, alustava suunnitelma, sekä aiheanalyysi suoritettiin kevään 2022 aikana. Opinnäytetyösuunnitelmamme valmistui 7.9.2022. Syksyllä 2022 teimme toimeksiantosopimuksen opinnäytetyön tilaajan kanssa, sekä haimme tarvittavaa tutkimuslupaa, sekä pidimme arvosanatavoitekeskustelun opinnäytetyöohjaajaksi nimetyn opettajan kanssa. Tämän jälkeen keräsimme aineiston teemahaastatteluiden avulla. Haastattelut nauhoitettiin tutkimukseen osallistuvien suostumuksella, jonka jälkeen haastattelut litteroitiin sanasta sanaan Word tiedostoihin. Analysoimme haastatteluilta saatua materiaalia, jonka takia saimme aineistoa tutkimustamme varten. Haastattelut suoritettiin joulukuussa 2022. Litterointi ja tutkimusaineiston analysointi, sekä opinnäytetyön kirjoitus suoritettiin Tammi- ja helmikuun 2023 aikana.

6.4 Laadullinen tutkimus

Käytimme opinnäytetyössämme menetelmänä tutkimuksellista opinnäytetyötä. Keräsimme aineistoa opinnäytetyötä varten haastattelemalla tukipartio-ohjaajia Uudenmaan, Hämeen, Kuopion, Oulun, Rovaniemen, Mikkelin, sekä Kouvolan tukipartioista. Haastattelujen avulla pyrimme saamaan tietoa tuen ja kontrollin haasteista tukipartiotoiminnasta valvontahenkilökunnan näkökulmasta. Haastattelujen avulla kerättyä aineistoa käytettiin sisällönanalyysia hyödyntäen, vastaten tutkimuskysymykseen ”Millaisia haasteita tukipartio-ohjaajat kohtaavat virkatehtävissään?”. Lisäksi hyödynsimme aiheesta saatavilla olevaa, sekä tukevaa kirjallista materiaalia, sekä rikosseuraamuslaitoksen julkaisemia tilastoja.

Haastattelimme kaikkiaan yhdeksää tukipartio-ohjaajana työskentelevää rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä, joista kaksi haastattelimme kasvotusten ja loput seitsemän etäyhteyden välityksellä. Haastateltavilla oli keskiarvoltaan noin 5 vuoden työkokemus tukipartiossa työskentelystä.

Laadullinen tutkimus on käyttökelpoinen menetelmä erityisesti silloin kun tutkitaan ihmisten kokemuksia ja sitä, miten ihmiset kuvailevat erilaisia asioita tai tapahtumia. Samaa ilmiötä tai asiaa voidaan kuvata monin eri tavoin, joten määrällistä tutkimusta ei voi käyttää opinnäytetyössämme koska tutkimme nimenomaan ihmisten omia kokemuksia ja käsityksiä heidän työhönsä liittyvistä ilmiöistä. Laadullinen tutkimus sopii opinnäytetyöhömme myös siksi, koska pyrimme etsimään ja tuomaan esille jotain uutta tietoa ja näkemystä tukipartiotoiminnasta, emmekä pelkästään varmistamaan jo tiedossa olevia faktoja tukipartion työstä ja työssä kohdatuista tapahtumista ja ilmiöistä. (Hirsjärvi ym. 2005, 152.)

Laadullisen tutkimuksen menetelmiin kuuluvat käyttämämme teemahaastattelu, jota käytettäessä on mahdollista valita opinnäytetyön haastatteluun sellainen kohdejoukko, tässä tapauksessa tukipartio-ohjaajat, joiden voi perustellusti olettaa osaavan antaa vastaukset tutkittaviin ilmiöihin. Laadullisessa tutkimuksessa saatuja tuloksia ei voi määrällisen tutkimuksen tavoin verrata muuhun kohderyhmään tai laajempaan joukkoon, eivätkä tulokset ole välttämättä yleistettävissä, eikä siihen pyritäkään. (Hirsjärvi ym. 2005, 155, 171.)

Kysymysten esittäminen suullisesti on joustava tiedonkeruumuoto, mikä mahdollistaa paitsi lisäkysymysten ja tarkennusten esittämisen haastattelun aikana, myös haastateltavan kehonkielen ja eleiden tarkkailun, joka tuottaa myös lisätietoa haastattelussa. Toisaalta haastattelu saattaa tuottaa vääristyneitä tai värittyneitä vastauksia, jos haastattelutilanne on haastateltavalle epämielinen tai miten haastateltava kokee haastattelijan ulkoisen olemuksen tai esitetyt kysymykset. (Hirsjärvi ym. 2005, 195-196). Meidän haastattelumme tehtiin etäyhteyden avulla kahta lukuun ottamatta, joten kehonkieli ei haastatteluihimme juurikaan välittänyt. Haastattelu tutkimusmenetelmänä on suurimmassa määrin tavoitteellista vuoropuhelua, eikä normaalia keskustelua, koska haastattelijan täytyy pitää mielessään tutkimuskysymyksen

ratkaiseminen ja rajata kaikki epäoleellinen keskustelun ulkopuolelle pitämällä haastattelu oikealla uralla. (Hirsjärvi ym. 2005, 197.)

Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä eli ns. teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelun kannalta olennaista on, että haastattelu etenee keskeisten teemojen mukaan. Yksityiskohtaisilla kysymyksillä ei ole niin suurta merkitystä, koska kysymysten muotoilua ja järjestystä voidaan vaihdella. Teemahaastattelun tavoitteena on korostaa haastateltavien esille tuomia näkökantoja. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47-48.) Haastattelukysymykset kohdistuivat teema-alueisiin, jotka antoivat suuntaviivat haastatteluille. Myös kysymysjärjestys pyrittiin käymään teemajärjestyksessä. Teemahaastattelulle ominaisesti kuitenkin sekä tutkijoilla, että haastateltavalla oli mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä keskustelun aikana. Haastattelut nauhoitettiin, jotta saatiin säilytettyä tutkimuksen kannalta olennaiset seikat, sekä välttyttiin turhilta keskeytyksiltä, ettei tutkijoiden tarvitse kirjoittaa kaikkia vastauksia muistiin. Nauhoittamisen hyötyjä ovat myös mahdollisuus palata haastattelutilanteeseen uudestaan, mahdollistaa tarkemman raportoimisen, sekä sen, että haastattelua nauhoitettaessa haastateltavalla on paremmat mahdollisuudet keskittyä vuorovaikutukseen, sekä haastattelun kulkuun, joka voi mahdollistaa uusien näkökulmien ja asioiden esiin tuomisen. (Ruusuvoori & Tiitula 2009, 14-15.)

6.5 Kohderyhmä ja aineiston kerääminen

Tutkimuksemme pääasiallisena kohderyhmänä olivat rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet, jotka toimivat virkatehtäviään hoitaessa tukipartio-ohjaajina. Tutkimuksella pyritään tuomaan esiin mahdollisia kehittämiskohteita tai puutteita valvonnan toteutuksessa vapaudessa suoritettavien rangaistusten osalta, tukipartio-ohjaajien näkökulmasta. Pyrimme rajaamaan tutkimuksen aiheen selkeästi käyttäen hyödyksemme tutkijoiden omaa työkokemusta hyväksi käyttäen, sekä kirjallisiin tietolähteisiin tutustumalla. Tutkittava aihe rajautui lopulta haasteisiin valvontahenkilökunnan näkökulmasta. Halusimme tutkimukseemme osallistuvan ohjaajia koko valtakunnan alueelta, jotta alueelliset eroavaisuudet pystytään ottamaan huomioon tutkimuksessamme.

Aineiston keräämistä ohjasivat neljä pääteemaa, joiden pohjalta tutkimushaastattelut suunniteltiin, sekä toteutettiin. Haastattelut toteutettiin joulukuussa 2022 videoneuvotteluin, sekä paikan päällä haastattelemalla. Haastattelut olivat aihepiireiltään samanlaisia, sekä kysymykset saman sisältöisiä, mutta kysymysasettelut, sekä aihepiirien järjestys vaihtelivat hieman haastattelujen välillä. Haastattelut olivat kestoltaan viidestätoista minuutista neljäänkymmeneenviiteen minuuttiin. Haastattelut tallennettiin puhelimen nauhurille, josta ne kirjoitettiin tietokoneella puhtaaksi. Litteroituna tekstinä haastatteluiden pituus oli kuudesta kymmeneen sivua tekstiä.

6.6 Aineiston analysointi

Aineiston käsittely laadullisessa tutkimuksessa on monivaiheinen prosessi. Alkuvaiheessa aineistoa eritellään, luokitellaan ja kuvataan, jonka jälkeen aineistosta pyritään löytämään synteesi tutkittavan ilmiön ja aineiston välillä. Alkuvaiheen erittelyä ja luokittelua sanotaan jäsentämiseksi. (Tiedelukutaito 2023). Laadullinen sisällönanalyysi perustuu tutkijan tekemälle koodaukselle, jossa tutkija tunnistaa ja nimeää aineistostaan löytämiä sisällöllisiä elementtejä. Koodaus voi olla aineistolähtöistä, jolloin tutkija lähtee avoimin mielin etsimään sellaisia kohtia aineistosta, jotka kertovat tutkittavasta asiasta jotakin tutkijaa kiinnostavaa. (Tiedelukutaito 2023).

Suunnitteluvaiheessa muodostimme haastattelun pohjalta pääluokiksi seuraavat neljä luokkaa; 1. haastateltavien taustatiedot, 2. toimintaympäristön haasteet, 3. Tuki ja kontrolli, sekä 4. Kehittämisen kohteet. (Liite 2.) Aineiston litteroinnin ja tulkinnan jälkeen Työympäristön haasteiden alaluokiksi muodostuivat työajat, toiminta-alue ja valvottavien lukumäärä, sekä ennakkotiedot ja yhteistyö vankiloiden kanssa. Tuen ja kontrollin alaluokiksi muodostuivat valvontalaitteisto, sekä päihdevalvonta. Kehittämisen alaluokiksi koulutus, ajoneuvot, sekä työajat. Luokittelemalla aineistoa pyrimme saamaan selville keskeisimmän asiasisällön ja löytämään yhteyden aineiston ja tutkittavan ilmiön välillä. (Liite 2.)

Analyysissä aineisto järjestettiin selkeään ja tiiviiseen muotoon alleviivaamalla ja merkitsemällä suoria lainauksia litteroiduista haastatteluista teemoittain. Pääteemojen mukaisesti tiivistetystä aineistosta muodostettiin alaluokat haastatteluissa esiin nousseiden haasteiden perusteella. Teoreettista viitekehystä muutettiin vastaamaan lähemmäksi aineistoa tutkimustulosten analysoinnin perusteella. (Liite 1.)

Teemoittelussa aineiston käsittelyssä pyrimme löytämään merkityksellisiä luokkia, jotka kuvaavat tutkittavaa ilmiötä ja vastaavat tutkimuskysymykseemme ”Millaisia haasteita tukipartio-ohjaajat kohtaavat työssään”. Kävimme haastatteluaineistomme systemaattisesti läpi ja etsimme siitä toistuvia sanoja, käsitteitä, ilmaisuja ja ajatuksia, jotka liittyivät tutkimamme ilmiöön. Nämä toistuvat ilmiöt yhdistetään eri teemoiksi, jotka kuvaavat aineiston keskeisiä osia ja käsitteitä. Teemojen löytäminen ja kehittäminen on toistuva prosessi, joka vaatii jatkuvaa arviointia. Kehittelimme teemat alustavasti jo haastattelukysymysten rungoksi, mutta ne saattavat myös kehittyä ja muuttua aineiston analyysin aikana.

Teemoittelun aineiston käsittely vaatii, paitsi tarkkuutta ja johdonmukaisuutta, myös ennakkoluulottomuutta, avointa mieltä ja luovuutta. Käsittelyssä tulee olla tietoinen omista ennakkokäsityksistään, eikä antaa niiden vaikuttaa teemoitteluun ja siitä saataviin tuloksiin.

Tutkimushaastatteluiden aihealueiden läpikäyminen pyrittiin suorittamaan siten, että ei tehty eroa haastateltavien välille. Teemoja pyrittiin tarkastelemaan kokonaisuuksina, eikä

korostamaan yksittäisten virkamiesten näkemyksiä. Pyrkimys ei myöskään ollut vertailla tai arvottaa haastateltujen esille nostamia tekijöitä tai toimenpiteitä.

Kvalitatiivisen aineiston tulkinnaissa tutkijan tavoitteena on päätyä onnistuneisiin tulkintoihin. Tutkimuksen kannalta on myös keskeistä, että lukija voi päätyä samoihin tulkintoihin tutkijan kanssa riippumatta siitä, onko lukija samaa vai eri mieltä tutkijan kanssa. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 151.)

6.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Etiikan kysymykset liittyvät yleensä inhimilliseen toimintaan, Hyvään, pahaan, oikeaan, sekä väärään. Etiikalla tarkoitetaan toisin sanoen samaa, kuin moraalii, kulttuurissa vallitsevan ajan henkeen ja hyväksyntään, toimia tietyllä tavalla. (Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011, 15.)

Ehdoton vankeusrangaistus on ankarin seuraamus, minkä suomalainen yhteiskunta voi langettaa lainvastaisesta teosta (Pehkonen ym. 2011, 215). Vankeusrangaistuksen mukana tuoma stigma (leima), ei katoa vapautumisen jälkeenkään. Vankilassa tapahtuvaa vuorovaikutusta tuomittujen, sekä valvontahenkilökunnan välillä rasittaa syvälle juurtunut henkilökunnan, sekä tuomittujen vastakkainasettelu, sekä epäluottamus. Seikka on otettava huomioon tarkasteltaessa asioita, kuten luottamuksen, rehellisyyden, avoimuuden, sekä itsemääräämisoikeuden näkökulmasta. Vankeusrangaistus sulkee tuomitun yhteiskunnan ulkopuolelle fyysisesti, psyykkisesti, kuin sosiaalisestikin, jolla on vaikutusta vuorovaikutukseen perustuvassa asiakassuhteessa. Ehdottoman vankeusrangaistuksen lisäksi vaihtoehtoisia seuraamusmuotoja ovat yhdyskuntapalvelu, valvottu koevapaus, valvontarangaistus, sekä nuorisorangaistus (Pehkonen ym. 2011, 215-216.) Näiden seuraamusmuotojen täytäntöönpanosta ja valvonnasta vastaavat yhdyskuntaseuraamustoimistojen alaiset tukipartiot. Tutkimuksen yhtenä eettisenä kysymyksenä voidaan siis pitää opinnäytetyöntekijöiden kaksoisroolia tutkijoina, sekä rikosseuraamuslaitoksen virkamiehinä.

Vankilassa työskennellessä ei välttämättä pelkästään kynnisty, vaan käsitys vangeista, sekä kuntouttavasta toiminnasta voi muuttua myönteisemmäksi työkokemuksen karttuessa. Halu ymmärtää tuomittujen kokemuksia, sekä tuomittujen elämäntapaa voi olla seurausta vankeihin tutustumisesta ihmisenä. (Pehkonen ym., 2011, 227.) Suljetussa vankilassa olevan valvontahenkilökunnan, sekä vankien epäluottamuksen lisäksi kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen perustuvassa asiakassuhteessa voi olla riskinä oman ammatillisen identiteetin kadottaminen. Edellä mainitut asiat on otettava huomioon valvottaessa rangaistusmuotoja, jotka perustuvat luottamukseen, sekä avoimuuteen yhteiskunnan, sekä tuomitun välillä.

Lähtökohtana on, että tutkimus tehdään ilman yksilötietoja, sekä tutkimukseen osallistuvilta kysytään aina suostumus. Yksittäisen henkilön tiedot eivät tule ilmi missään vaiheessa tutkimusta tehtäessä. Vaikka tutkimuksen tekijöillä on virkakäytössä oikeus käyttää

rikosseuraamuslaitoksen rekisteritietoja, tulee tutkimuskäytössä rekisteritietojen käyttöön hakea aina yksilöity tutkimuslupa. (Rikosseuraamuslaitos 2021). Vapaamuotoinen tutkimuslupahakemus osoitettiin erikoistutkija Peter Blomsterille, rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön alkusyksystä 2022. Saimme vastaukseksi kuitenkin, ettemme tarvitse tutkimukseen keskushallintoyksikön lupaa, vaan tutkimukseen riitti yksikön johtajan lupa haastatella tukipartio-ohjaajia, sekä tietenkin haastateltavan itsensä oma suostumus osallistua haastatteluun.

Henkilötietoja ovat kaikki tiedot, jotka voidaan suoraan tai epäsuorasti yhdistää henkilöön erilaisten tunnistetietojen, kuten nimien, henkilötunnuksen, sijaintitietojen tai jonkin tunnusomaisen tekijän perusteella. (Laurea ammattikorkeakoulu 2021). Tutkimuksen aikana henkilöihin liittyvät tiedot suojattiin luvattoman käytön estämiseksi ja hävitettiin asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua, tai kunnes tiedon säästämiseksi ei ollut enää tutkimuksen kannalta merkitystä. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista, eikä haastatteluun sisällytetty kysymyksiä, jotka mahdollistaisivat henkilön tunnistamisen. Lisäksi opinnäytetyössä käytettyjä suoria lainauksia on muutettu siten, ettei lainauksen perusteella voida päätellä kuka vastauksen on antanut. Haastatteluun kerättyä aineistoa käsittelevät vain tutkimuksen tekijät siihen asti, kuin se tutkimuksen kannalta oli tarpeellista.

7 Tutkimustulokset

Tässä kappaleessa käydään läpi haastatteluista saadun aineiston perusteella esiin nousseita asioita, joita voidaan pitää haasteina tai muutoin tarpeen esiin nostettavina asioina liittyen tukipartio-ohjaajien kohtaamiin haasteisiin. Litteroiduista haastatteluista kirjoitettiin tiivistelmät suunnitelmavaiheessa laadittujen teemojen mukaan. Tiivistelmiin on sisällytetty suoria lainauksia haastatteluista tukemaan kirjoittamaamme.

7.1 Tutkimukseen osallistuvien taustatiedot

Pyysimme lupaa haastatella tukipartio-ohjaajia kaikkiaan kahdeksalta rikosseuraamuskeskuksen johtajalta. Halukkuudesta osallistua tutkimukseen ilmoitti kaikkiaan kymmenen ohjaajaa, joista haastattelimme yhdeksää ohjaajaa. Haastateltavat työskentelivät Kuopion yhdyskuntaseuraamustoimistossa, Rovaniemen yhdyskuntaseuraamustoimistossa, Mikkelin yhdyskuntaseuraamustoimistossa, Oulun yhdyskuntaseuraamustoimistossa, Lahden yhdyskuntaseuraamustoimistossa, Kouvolan yhdyskuntaseuraamustoimistossa, sekä Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Lahden, sekä Uudenmaan tukipartio-ohjaajat haastattelimme paikan päällä ja loput etäyhteyden välityksellä.

Haastateltavista kuusi olivat miehiä ja kolme naisia. Haastateltavien keski-ikä oli noin 44 vuotta, sekä tukipartiokokemuksen keskiarvo noin 5 vuotta. Suhteellisen pienestä keskiarvosta

huolimatta, monella haastateltavalla oli tämän lisäksi runsaasti työkokemusta vankien kanssa työskentelystä vartijana, ohjaajana, työnjohtajana, kuin rikosseuraamustyöntekijänäkin. Haastateltavien joukossa oli myös virkaiältään alle vuoden kokemuksen omaavia.

7.2 Työympäristön haasteet

Haastatteluaineiston perusteella haasteiksi työympäristöön vaikuttavien seikkojen osalta nousivat tukipartioiden työajat, toiminta-alue, jolla partiot suorittavat valvontaa, sekä toiminta-alueen laajuus huomioon ottaen myös valvottavien lukumäärä. Lisäksi valvottavista saatavilla olevissa ennakkotiedoissa, sekä yhteistyössä vankiloiden ja tukipartioiden välillä nousi esiin haasteita ja kehittämisen kohteita.

7.2.1 Työajat

Valtaosassa tukipartioista on haastatteluaineiston perusteella käytössä liukuva virastotyöaika. Työ sisältää arki, sekä viikonlopputyötä viitenä päivänä viikossa. Vuorot ovat aamu, sekä iltavuoroja eikä yövuoroja kertonut yksikään haastateltava heillä olevan. Tukipartioilla on käytössään tunnin liukuma työajassa. Haastatelluista yhdeksästä tukipartio-ohjaajasta seitsemän kertoi heidän suunnittelevan itse omat työvuoronsa, jotka esimies hyväksyy tietyin reunaehdoin.

M1 "Tehdää työvuorot sillee että myö niinku suunnitellaa ne ite ja meillä pitää olla tietty määrä viikonlopputöitä toho listaa". "Mehän saadaan ite työparin kanssa suunnitella meidän työvuorot, toki siinä on muutamia sellaisia sääntöjä jotka tulee tietenkin työaikalaista."

Mahdollisuus pystyä itse vaikuttamaan koettiin hyväksi työhyvinvoinnin, sekä työssäjaksamisen kannalta, mutta myöskin valvonnan, sekä työtehtävien näkökulmasta.

N2 "Sit on vielä tietenkin tämmösiä yhteisiä kokouksia ja muita mihin meidän pitää osallistua tai on tietenkin hyvä osallistua. Kyllä se pääsääntöisesti on että me joudutaan ite tehdä omat vuorot tehdä sen takia että kun nuita asunnon tarkastuksia ja valvontatapaamisten vuoksi ni ei pystytäkään antamaan semmosta tarkkaa pohjaa että millo voidaan tehdä mitäki".

Haastateltavien mukaan valvottavat ovat hyvin tietoisia siitä, ettei valvontakäyntejä tehdä öisin. Syitä tälle olivat haastateltavien mielestä esimerkiksi se, että valvottavat pitävät keskenään jonkun verran yhteyttä ja tieto kulkeutuu heidän kesken nopeasti.

M2 "Jonku verran pitävät varmaan keskenään yhteyttä nuo valvottavat et eiköhän hyö sen aika tarkkaan tiiä et tota kenellekkää ei tämmöstä ainakaan tässä meidän alueella et yöaikaan ois tultu käymään."

Tiedon ei koettu kuitenkaan vaikuttavan esimerkiksi päihdevalvontaan kovin merkittävästi, koska asiakaskunta nähtiin päihdeongelmaisina joiden kyky käyttää päihteitä maltillisesti, oli hyvin pieni. Lisäksi käytössä olevien päihdetesterien ansioista huumausaineiden käyttö kyettään havaitsemaan vielä päivienkin päästä käytön jälkeen. Lisäksi asiakastuntemuksella ja tiedon saannilla koettiin olevan merkitystä liittyen päihdevalvontaan, jolloin työajassa käytössä olevaa liukumaa voidaan käyttää hyväksi.

7.2.2 Toiminta-alue ja valvottavien lukumäärä

Toiminta-alueet koettiin pääosin hyvin laajoiksi. Työajasta suuri osa saattaa mennä pelkkiin siirtymiin riippuen valvottavien lukumäärästä sekä sijoittumisesta valvonta-alueelle. Valvottavien määrä sekä sijainti saattavat vaihdella runsaasti alueittain tai ajankohdasta riippuen.

N1 “Jos meillä on 5 asiakasta mut ne on ympäri aluetta, että meil on niinku jokapäivälle 400-600 km ajoa ni se tekee sen, että meillä niinku tavallaan se tilanne on aivan kauhea vaikka niitä asiakkaita on määrällisesti hyvin paljon vähemmän, kuin esimerkiksi jollain muulla partiolla.”

Valvottavat saattavat myös pakkautua tiettyihin keskuksiin, joka jossain määrin koettiin helpottavan valvontaa, mutta toisaalta pitkien siirtymien takia myös vaikeuttavan, mikäli valvottavia on useammassa keskuksessa. Osa haastateltavista koki, ettei työaika kohtaa toiminta-alueen, sekä valvottavien lukumäärän kanssa.

M3 “Eli se että meillä on nii laaja tuo alue ja meillä nuo asiakkaat aina pakkautuu tiettyihin niinku keskuksiin. Eli meillä menee siirtymisiin tosi paljon aikaa, joutuu siten yöpyyn tuolla maakunnissa ja työaika kuitenkin 7h 15min ni siinä ku menee jo pelkkiin eestaas ajelujen kanssa 5-6 tuntia siihen neljään valvottavaan”.

7.2.3 Ennakkotiedot sekä yhteistyö vankiloiden kanssa

Tukipartiot pyrkivät pitämään aloituspalaverin yhdessä valvottavan, sekä lähettävän vankilan kanssa ennen valvotun koevapauden aloittamista. Palaverin tarkoitus on käydä läpi valvontaan liittyviä asioita yhdessä valvottavan kanssa sekä tarkastaa asunnon soveltuvuus, muiden asukkaiden suostumus, sekä päihdevalvontaan liittyviä asioita. Tästä huolimatta on joskus sattunut tapauksia, joissa tukipartio-ohjaajat ovat huomanneet uuden valvottavan ilmestyneen valvontajärjestelmään, eikä heille ole tullut asiasta mitään erillistä tietoa asiasta.

M2 ”Niinku tossa äske aikasemmin sanoin ni on tullu semmosia tapauksia vastaan et jostain yksiköstä laitetaan vanki sit suoraan valvottuun koevapauteen ja sit myö saaha vasta tietää siinä vaiheessa, ku se on jo tienpäällä, ni kyllä siinä yhteydenpidossa ois niinku jonku verran kehitettävää”

Toukokuussa 2022 käyttöön otettu uusi asiakastietojärjestelmä ROTI koettiin haasteelliseksi, eikä tietojenvaihto onnistu lähettävän vankilan kanssa pelkän asiakastietojärjestelmän avulla. Lisäksi ohjaajat kokivat, että valvottavista saatavilla olevan tiedon löytyminen ROTI:sta on vaikeutunut verrattaen edelliseen vankitietojärjestelmään. Haastatteluissa nousi myös esiin vankiloiden valvonnan vastuu esimerkiksi yöaikana, jolloin tukipartio ei ole saatavilla.

N1 ”Toukokuun jälkeen yllättäen ehkä tuota huomattavasti huonommin saatavilla. Se tieto on niin hankalasti siellä, et me ei niinku löydetä sieltä yksinkertaisesti mitään”

Viranomaisten mukana oleminen valmisteluissa on tarpeellista kuntoutuksen jatkuvuuden varmistamiseksi, jolloin valvontaa suorittavien tukipartio-ohjaajien on helpompi ottaa huomioon yksilölliset lähtökohdat varsinkin tuen ja kuntoutuksen näkökulmasta.

7.3 Tuki ja kontrolli

Tuen ja kontrollin osalta haastatteluissa nousi esiin valvontalaitteiston teknologian vanhentuminen, sekä epäluotettavuus. Lisäksi päihdevalvonnan osalta nousi esiin haasteita, jotka ovat yhteydessä esimerkiksi työympäristöön, sekä käytössä olevaan välineistöön.

7.3.1 Valvontalaitteisto

Haastateltavat kertoivat valvontapuhelimien, jalkapantojen, sekä telakka-aseman tekniikan olevan vanhentunutta. Valvontapuhelimien päivittymisessä on ongelmia, sekä GPS yhteys on paikka paikoin heikko, yhteys pätkivä, eikä yhteys toimi joka paikassa.

M6 ”Näähän on nää osa laitteista tosi vanhoja, että siel on semmosia valvontapuhelimia et niis ei välttämättä kestä akku koko päivää ja ne antaa erinäisiä virrehälytyksiä, et toivon mukaan jossain vaiheessa tulis uudet”

Myös valvontapuhelimen kuuluvuudessa kerrottiin olevan ongelmia, jonka johdosta valvottavaan ei saada välttämättä valvontapuhelimen välityksellä yhteyttä.

M3 ”Meillähän on mahdollista soittaa siihen valvontapuhelimeen, mut aika usein näissä valvontapuhelimeissa on kuuluvuusongelmia, et tota me yleensä tai siis pääsääntöisesti sillon ku me kaveriin otetaan yhteyttä valvontakäyntiä varten niin mehän soitetaan hänen omaan puhelimeen”.

7.3.2 Päihdevalvonta

Haasteelliseksi päihdevalvontaan liittyen haastateltavat kokivat työajan, valvonta-alueen, sekä valvottavien määrän olevan ongelmallinen virtsatestauksen suhteen. Virtsatestauksessa

voi mennä aikaa useita tunteja, mikä koettiin ongelmalliseksi työajan näkökulmasta. Valvontakäyntien yllätyksellisyys ja ennakoimattomuus rajaa testienotto paikkaa, sekä aikaa, jonka johdosta virtsatestit on pyrittävä lähtökohtaisesti ottamaan valvontakäynnillä valvottavan kotona.

M1 ”Toki on sitte niinku asiakkaita, joilla on esimerkiks hirveen hankala antaa virtsanäytettä syystä tai toisesta, ni se on aina semmonen haaste et jos tosiaan 4 tuntia ruvetaan ootteleen sitä yhtä näytettä ni kyllä se on pitkä aika etenki jos ollaan tuolla muutaman sadan kilometrin päässä et sieltä pitäis vielä työaikana ehtii kotiinki”.

Haasteeksi koettiin myös pikatestereiden manipuloitavuus, sekä luotettavuus. Haastatteluissa ilmeni tapauksia, joissa pikatesteri oli näyttänyt negatiivista, mutta varmennukseen lähetyksen jälkeen testi oli paljastunut positiiviseksi.

M2”Semmosia tapauksia muutamia ketkä on antanu totani seulat ja se pikatesteri on näyttäny iha negatiivista. Sit on ollu itellä semmonen vähän jännä tunne et tässä nyt on jotain outoo tässä valvottavassa ja kuitenkin ku testaus valvotaa ihan niinku alusta loppuu sillei, et ollaan siinä näytteenotossa kokoajan läsnä. Sit ollaan laitettu negatiivisiaki testejä tonne varmennukseen ja tota sit sieltä onki pamahtanukki positiivinen näyte”.

Päihdevalvontaa ei tehdä lähtökohtaisesti ollenkaan yöaikana, koska tukipartiot eivät ole ajossa tuolloin. Haastateltavien mukaan yövalvonnan puutteella on jonkinlainen vaikutus päihdevalvontaan, mutta ei ongelmallinen tai merkittävä. Perusteluiksi mainittiin esimerkiksi käytössä olevan liukuman hyväksi käyttäminen epäilyttävissä tilanteissa. Mikäli tukipartiolle on jäänyt epäily mahdollisesta päihteiden käytöstä, partiolla on mahdollisuus käydä valvontakäynnillä mahdollisimman myöhään illalla, sekä seuravana päivänä heti aamusta.

M3 ”En näe sitä et tukipartio lähtis häirittemää kenenkää yörauhaa, et jos päihteitä käytetään nii huumeet varsinki näkyy vaik seuraavana aamuna sitte ja sit jos me tiedetään et alkoholia on käytetty ni pyritää siihen et katotaan heti aamusta, et mennään käymään siellä. Sit jos on epäily et nyt on putki päällä ni sitte mennään käymään illasta, että tuota on varmasti kerenny alottaa sen alkoholin nauttimisen”.

Asiakaskunta koettiin myös suurelta osin päihderiippuvaisiksi, joilla ei ole kykyä ottaa yhtä/kahta olutta illasta, vaan päihteidenkäytön riistäytyvän helposti käsistä. Myös huumausainejäämien löytyminen virtsatestistä vielä useiden päivienkin jälkeen käytöstä mainittiin.

7.4 Kehittäminen

Tukipartio-ohjaajien haastatteluissa nousi esiin useita ehdotuksia, joilla tukipartion toimintaa voitaisiin kehittää ja tehostaa tuen ja kontrollin osalta ja saada yhdenmukaisemmaksi koko maassa sekä keinoja, joilla tukipartio-ohjaajien valmiuksia työnsä tekemiseksi parannetaan ja miten työturvallisuutta saataisiin parannetuksi.

7.4.1 Koulutus

Haastateltavan kokivat tämän hetken koulutuksensa pääosin riittäväksi. Haastatteluun osallistuvat olivat taustaltaan hyvin erilaisen koulutus ja työkokemustaustan. Vuoden työkokemuksen rikosseuraamuslaitokselta omaavista alanvaihtajista yli 30 vuoden virkauran rikosseuraamuslaitoksella tehneisiin ohjaajiin. Voimankäyttökoulutus koettiin tukipartio-ohjaajille tarpeelliseksi ja jotkut haastateltavat kokivat, ettei voimankäyttökoulutusta järjestetä riittävästi. Lisäksi haastatteluissa nousi esiin tarve yhtenäisten linjojen vetämisen valtakunnallisesti kaikille tukipartioille esimerkiksi juuri voimankäyttövälineisiin, sekä niiden käyttöoikeuksien järjestämiseksi ja ylläpitämiseksi.

N3 “Semmonen mihin pitäis minun mielestä hirveesti panostaa on tota nää kaikki voimankäytön lisenssit, että ne oikeesti ois kaikilla voimassa ja voimankäytön välineet ois ajantasalla ja testattu et ne toimii oikeella tavalla. Ja tavallaan sellanen kokonaiskordinaatio näihin”.

M4 “Ensimmäisiä voimankäytön koulutuksia odoteltiin varmaan 2-3 vuotta ennenku järjesty mitää, että niitten perää rummutettiin pitkää”

Lastensuojelu nousi myös haastattelussa esiin yhdeksi kehittämisen kohteeksi, eli tietouden lisääminen miten tehdä lastensuojeluilmoitus, missä tilanteessa ja mitä se tarkoittaa?

M6 “tota noin varmaan se lastensuojelupuoli on semmonen, että siihen vois pätee, vähän se on jääny aika huonolle nyt on pieniä kurseja pidetty ja tämmösiä päivityksiä mitä se tarkoittaa huoli-ilmoitukset ja lastensuojeluilmoituksen ja kaikki tämmöset näi että ois kaikille varmaan hyväks käydä lastensuojeluviranomaisten kans tämmönen päivä ja keskustelu näistä ilmoituksen teoista ja milon niitä tehdään”.

7.4.2 Ajoneuvot

Suurin tyytymättömyys haastateltavissa kohdistui tukipartioiden käytössä olevaan ajoneuvoon. Tukipartioilla on käytössään tällä hetkellä Volkswagen caddyt, joihin ajoneuvot olivat vaihtaneet Volkswagen transportereista. Nykyisissä ajoneuvoissa ei ole sopivaa vastaanottotilaa,

joka mahdollistaisi esimerkiksi puhallustestaamisen, valvontapannan vaihtamisen tai säätämisen, sekä rauhassa keskustelemisen.

M3 “Meillä ei oo minkäänlaista vastaanottotilaa nykyisessä autossa, että entisessä Transporterissa me pystyttiin ottaa vanki autoon ja siellä hoitaa pannanvaihdot, tapaamiset ja ottaa vaikka sylkinäyte. Nykyään työturvallisuus ei anna sitä tai sitte auto on yksinkertaisesti liian ahas, että ei henkilö mahu siihen autoon”

Kuljetustila koettiin liian pieneksi ja turvattomaksi kuljetettavalle, sekä autojen kerrottiin olevan suurimmaksi osaksi etuvetoisia, joka aiheuttaa ongelmia ilmaston, vuodenaikojen, sekä toiminta-alueen puitteissa.

M4 “Elikä meillon etuveto Caddy ja tuota se on aikamoinen tuolla jos mietitää et on se 30cm lunta ja yks ajokaista siellä mettätiellä ni tuota sillä Caddyllä on pikkusen tuota mielenkiintosta välillä päästä eteenpäin”

Mahdollisuus ottaa valvottava vastaan ajoneuvossa on tarpeellinen esimerkiksi tilanteessa, jossa valvottava tavataan toimintapaikalla tai julkisella paikalla kotiosoitteen sijaan. Näissä tilanteissa ajoneuvo tarjoaisi keskustelurauhan ulkopuolisilta koskien valvottavan henkilökoh-
taisia asioita, sekä mahdollisuuden valvontalaitteiston korjailemiseen ulkopuolisten näkemättä. Kuljetustila koettiin niin pieneksi, ettei sinne mahdu kovin isokokoinen ihminen. Pitkillä siirtymisillä kuljetettava on otettava kuljetustilasta jaloittelemaan tilan ahtauden takia, joka lisää työturvallisuusriskiä.

M6 “Muutenki nii ahdas tuo putkatila, et tota sinne joku iso äijä laitetaa ja pitkä matka, ni tota siin täytyy taukoja pitää että tota se pystyy vähän jalotteen et se on tosi tosi ahdas”

Ajoneuvojen etuvetoisuus, sekä pieni koko koettiin ongelmalliseksi etenkin keliolosuhteiden, sekä toiminta-alueen suhteen. Valvottavaa saatetaan mennä tapaamaan useiden satojen kilometrien päähän käyttäen sivuteitä, joiden kunnossapidossa voi talviaikaan olla puutetta.

M5 “meilki on kaks tai kolme valvottavaa kesämökillä, sit ajetaan 5 tai 6 kilsaa semmosta mökkietä ja lunta niin perhanasti, ni mehän ollaan kiinni siel koko aika”.

Ahtauden ja vastaanottotilanpuutteen lisäksi ajoneuvon ongelmaksi koettiin etuvetoisuus ottaen huomioon keliolosuhteet, sekä toiminta-alueen.

Tukipartio-ohjaajat istuvat päivittäin useita tunteja ajoneuvoissa ja viettävät lähes koko työpäivän liikenteessä. Sen lisäksi, että tukipartio-ohjaajat menevät ajoneuvoilla paikasta A

paikkaan B, toimii ajoneuvo myös tukipartio-ohjaajille työhuoneena tai toimistotilana. Työterveyslaitoksen mukaan on myöskin työssäjaksamisen kannalta tärkeää, että työtilat ovat kunnossa. Ergonomia sekä työvälineet luovat pohjan tehokkaalle työn teolle, kuten kohdassa 5.3 kirjoitimme työympäristön vaikutuksesta työhyvinvointiin. Auton tarjoamat paremmat työtilat myös mahdollistaisivat tuomitun yksityisyyden kannalta paremmat mahdollisuudet esimerkiksi päihdetestaukseen tai valvontalaitteiden säätämiseen.

7.4.3 Työajat

Vaikka valtaosa haastateltavista olivat tyytyväisiä työaikoihin, sekä kokivat heillä olevan hyvät mahdollisuudet vaikuttaa omiin työvuoroihin, osa haastateltavista kuitenkin koki, että virastotyöaika on ongelmallinen työtehtäviin, sekä valvonta-alueeseen nähden.

M3 “Se ei meillä kohtaa tuo virastotyöaika tuohon meidän niinku työn tekemiseen, et meillä on niin laaja tuo alue, että jakostyöaika toimis meillä huomattavasti paremmin, ku virastotyöaika 7h 15min”

Osalla partioista menee suuriosa työajasta pitkiin siirtymiin, jonka johdosta jaksotyö tai tiivistetty työaika koettaisiin osittain parempana vaihtoehtona virastotyöajan sijaan. Pitkien välimatkojen lisäksi jotkin virkatehtävät, kuten päihdetestaus virtsasta otettuna saattaa venyä useiden tuntien mittaisiksi.

N2 “Sitä yllätyksellisyyttä sais esimerkiksi niillä erillisillä työajoilla vähän niinku lisättyä, ni se vois olla kontrollin kannalta ihan niinku tietenkin hyvä juttu”.

8 Johtopäätökset ja kehitysehdotukset

Haastateltavat kokivat työajat, sekä mahdollisuudet vaikuttaa omiin työvuoroihinsa hyvinä siiveliämän ja työelämän yhteensovittamisen kannalta. Tyytyväisyydestä huolimatta haastateltavat kokivat osittain ongelmaksi työpäivien pituuden, laajan toiminta-alueen, sekä valvottavien määrän suhteen. Toiminta-alueita tai valvottavien lukumäärää ei siis nähty liian suurena siten, että se olisi ongelmallinen työn tekemisen näkökulmasta, mutta työpäivän pituus ei riitä tehokkaaseen tekemiseen laajan toiminta-alueen takia. Samaan johtopäätökseen päätyivät myös Tanja Roth ja Tanja Veikkanen opinnäytetyössään: Tuki ja kontrolli valvontarangaistuksessa Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella vuodelta 2013. Valvonta-alueet ovat suuria, eikä pitkien ajomatkojen vuoksi valvottavaa ehdi tavata kerran viikossa.

Tukipartioiden ja vankiloiden välistä yhteistyötä tulisi kehittää siten, että vastualueet, sekä toimintaohjeet olisivat selkeät sekä vankilalle, että tukipartiolle. Lisäksi ROTI:n käytössä on

ongelmia eivätkä ohjaajat löydä itsenäisesti tarvitsemaansa tietoa valvottavasta. Käytössä oleva valvontalaitteisto koettiin vanhentuneeksi, sekä työajan koettiin tuovan haasteita päihdevalvontaan, erityisesti virtsatestien osalta. Saatu voimankäyttökoulutus, sekä voimankäyttövälineistö koettiin riittämättömäksi ja tukipartioon liittyvissä asioissa koettiin tarvetta yhteiselle linjojen vetämiselle, sekä johtamiselle. Suurimmaksi ongelmaksi koettiin tällä hetkellä ajoneuvot, joiden isoimmiksi puutteiksi mainittiin pieni tilavuus, sekä auton etuvetoisuus.

Työaikojen muuttamisella siten, että työajat kohtaisivat paremmin työtehtävien kanssa ottaen huomioon valvonta-alueen laajuuden, sekä valvottavien lukumäärän. Myös työtehtävien laatu esimerkiksi päihdevalvonta, sekä työntekijöistä johtumattomat äkilliset muutokset tulisi ottaa huomioon paremmin työaikojen näkökulmasta. Tällöin ei työtehtävien tekeminen kärsisi niin paljon pitkistä välimatkoista, sekä työtehtävien aiheuttamista viivästyksistä. Tällä hetkellä voi tilanne olla esimerkiksi se, että tukipartio ajaa toista sataa kilometriä valvottavaa tapamaan. Mikäli otetaan virtsatesti ja siinä meneekin aikaa useampi tunti, ei partio kerkeä enää välttämättä työpäivän aikana tekemään muita työtehtäviä. Esimerkiksi jaksotyö 6:45-21:00 välisenä aikana voisi olla työtehtävien kannalta toimiva ratkaisu. Työaika on myös ongelmallinen päihdevalvonnan näkökulmasta ja ohjaajan tietoisuus siitä, että virtsatestin ottaminen saattaa joidenkin valvottavien kohdalla viedä aikaa voi johtaa siihen, ettei virtsatestejä oteta niin usein kuin olisi tarvetta, vaan päihdetestauksen pääpaino pidetään puhallustesteissä, sekä sylkitestereissä.

Vankiloiden ja tukipartioiden välistä yhteistyötä voisi tiivistää vielä enemmän, ettei tapauksia, joissa tukipartio ei olisi tietoinen valvotun koevapauden aloittamisesta pääsisi käymään. Yhteistyöpalaveri osaksi valvotun koevapauden valmistelua vankiloihin, sekä vastuualueiden ja toimintaohjeiden selkeyttäminen varsinkin niihin aikoihin, jolloin tukipartio ei ole tavoitettavissa. Kuten jo aikaisemminkin toimme esille, niin vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhteistyöllä voi olla suuri merkitys tuomitun kuntoutuksen kannalta. Kuten kohdassa 5.1 toimme esiin, että yksilön kuntoutumisen kannalta jatkuvuuden pysyminen on tärkeää siirryttäessä vankiloista vapauteen tai vapaudessa suoritettaviin rangaistuksiin. Mikäli vankilaviranomaisilla ja yhdyskuntaseuraamusviranomaisilla on ongelmia yhteydenpidossa voi se vaikuttaa negatiivisesti tuomitun yhteiskuntaan asettumiseen. Pelkästään keskustelulla, opastuksella tai neuvonnalla, jotka tukipartiot päivittäin työssään tekevät voi olla suuri merkitys varsinkin yksilölle, jonka sosiaalinen tuki on vajavainen, tällöin tukipartion tarjoama sosiaalinen tuki voi olla merkittävä varsinkin tuen, mutta myös kontrollin osalta.

Roth ja Veikkanen saivat myös samansuuntaisia tuloksia. Heidän opinnäytetyössään korostui kiireetön ja avoin ilmapiiri valvontakäynneillä. Tuki ja kontrolli on osa kuntoutusta, jossa asiakas on tekijä ja ohjaaja tukija ja tuki ja kontrolli ovat koko ajan mukana

valvontarangaistuksen valvonnassa. Valvontakäynneillä kontrolloidaan valvottavan liikkumista, päihteettömyyttä ja tuetaan häntä keskustelemalla.

Lisäksi Rotin osalta voisi lisätä esimerkiksi kohdennettua koulutusta tukipartio-ohjaajille, jotta itsenäinen tiedon etsiminen ja löytäminen liittyen valvottaviin helpottuisi. Ohjaajat kokivat sähköisen valvontalaitteiston vanhentuneeksi ja epäluotettavaksi. Ohjaajat toivoivat uutta valvontajärjestelmää, joka on haastateltavien kertoman mukaan myöskin tulossa käyttöön jollain aikavälillä.

Voimankäyttökoulutusten järjestäminen, sekä voimankäyttövälineisiin liittyvät käyttöoikeudet, sekä välineiden käyttökunto koettiin ongelmalliseksi. Koulutusta ei järjestetä eikä ylläpidetä säännöllisesti, jonka johdosta tukipartiot kaipaivat yhtenäisiä linjanvetoja, sekä johtamista rikosseuraamuslaitokselta. Tukipartioilla olisi tarvetta esimiehelle, joka vastaisi joko keskuksittain tai valtakunnallisesti voimankäytönkoulutukseen, sekä ylläpitoon liittyvistä asioista.

Jarmo Voutilaisen opinnäytetyö: Tukipartio-ohjaajien kokemat uhka- ja vaaratilanteet asiakastyössä vuodelta 2016 toi myös julki joidenkin tukipartio-ohjaajien kokevan saaneensa riittämätöntä koulutusta vaaratilanteiden varalta. Meidän saamiimme tuloksiin viitaten myös Voutilaisen saamista tuloksissa koettiin tarvetta muodostaa yhdenmukaisia toimintatapoja sekä turvallisuuteen, että muihin asioihin liittyen.

Ajoneuvojen suhteen olisi myös hyötyä yhtenäisistä linjanvedoista rikosseuraamuslaitoksen puolelta. Nykyisin käytössä olevat ajoneuvot eivät sovellu työtehtäviin, eikä haastattelujen perusteella ajoneuvoja valittaessa ole otettu huomioon tukipartion työtehtävien luonnetta ja sisältöä. Tukipartiot ovat tien päällä aina virkatehtäviään suorittaessa ja mahdollisuus ottaa asiakas vastaan tai tehdä korjauksia ajoneuvossa olisi tarpeellista, koska valvottavia tavataan usein kodin ulkopuolella. Mahdollisuus ottaa valvottava vastaan autossa on hyvä valvottavan yksityisyyden, sekä tukipartion virkatehtävien hoitamisen kannalta. Ajoneuvojen tulisi olla myös nelivetoisia, koska jotkut valvottavat saattaa asustella syrjäseudulla, jolloin joudutaan ajamaan sivuteitä tai mökkiteitä, joiden kunnossapito varsinkin talviaikaan voi olla puutteellinen. Nelivetoinen ajoneuvo olisi myös hyvä ratkaisu ohjaajien työturvallisuuden näkökulmasta. Käyttäjätarpeet ja olosuhteet tulisi ottaa huomioon työtiloja tai työvälineitä suunniteltaessa tai hankkiessa. Ajoneuvo ei saisi muodostua voimavaroja kuluttavaksi stressitekijäksi, vaan pikemminkin työskentelyä ja viihtyvyyttä tukevaksi voimavaraksi viitaten kappaleeseen 5.3.

9 Pohdinta

Tukipartio-ohjaajien halukkuus osallistua tutkimukseen yllätti opinnäytetyön tekijät positiivisesti. Tavoitteenamme oli alkujaan haastatella 10-12 tukipartio-ohjaajaa, joista kuvittelimme saavamme suostumuksen 5-8 ohjaajalta. Haastattelupyynnöjä lähettäessä saimme kuitenkin kymmenen halukasta osallistujaa, joista yhdeksän lopulta haastateltiin. tutkimuksen kannalta oli oleellista, että saimme haastatteluun mukaan ohjaajia ympäri suomea, jotta tutkimuksessa tulisi myös ilmi mahdollisia alueellisia eroavaisuuksia toimintatapoihin, sekä haasteisiin liittyen. Aikataulun, sekä pitkien välimatkojen takia suurimman osan haastatteluista jouduimme suorittamaan etäyhteyden välityksellä.

Haastatteluissa nousi esiin haasteita, joita tutkimuksen tekijät olivat jo suunnitelmavaiheessa kuvitelleet nousevan esiin haastatteluissa, mutta myös haasteita, joita ei suunnitteluvaiheessa ajateltu. Tutkimuksen tekijöillä on työhistoriaa rikosseuraamuslaitokselta, eikä tutkittava aihe ollut näin ollen kummallekaan täysin vieras. Osittain tästä johtuen ennakkoluulosta kuvittelimme tietävämme haasteet, joita tukipartiot virkatehtävissään kohtaavat.

Haastattelukysymykset pyrittiin suorittamaan teemajärjestyksessä. Haastatteluissa ilmeni alkuvaiheessa, että ohjaajat ovat tyytyväisiä työvuorojärjestelyihin, sekä mahdollisuuksiin vaikuttaa itse omiin työvuoroihin. Valtaosa haastateltavista kertoi pystyvänsä suunnittelemaan itse työvuoronsa työtehtävien, sekä työaikalain puitteissa mikä lähtökohtaisesti näin pohdinnan tasolla tarkoittaa myös sitä, että ohjaajan on tästä johtuen helppo sovittaa yhteen työelämä, perhe-elämä, sekä harrastukset. Toisaalta kuitenkin muutos tai kehittämis ehdotuksina ohjaajat tarjosivat mahdollista muutosta työaikoihin, koska työaika ei kohtaa työn laadun, tehtävien, sekä valvonta-alueen kanssa. Voisiko sanoa siis lyhyesti niin, että työajat ovat hyvät siviilielämän kanssa, mutta itse työn tekemiseen ja laatuun ne eivät välttämättä kovin hyvin sovi? Esimerkiksi toiminta- aluetta tai valvottavien määrää ohjaajat eivät kokeneet liian suureksi tai laajaksi, mutta työpäivän pituus ei vain yksinkertaisesti riitä tehokkaaseen työskentelyyn varsinkin, jos päivään tulee jotain odottamatonta. Päihdevalvonnan näkökulmasta myöskin työajat koettiin ongelmallisena varsinkin virtsatestauksen osalta. Osa valvottavista ei syystä tai toisesta kykene välttämättä antamaan näytettä ja sitä saatetaan joutua odottamaan useita tunteja. Tukipartio on tämän takia kiinni valvottavan testauksessa, kunnes testi saadaan otettua.

Lähtökohtaisesti kuvittelimme, että yövuorojen puuttuminen koetaan ohjaajien keskuudessa erittäin ongelmalliseksi kohdaksi kontrolliin liittyen, mutta haastattelujen perusteella näin ei kuitenkaan ole. Valvontakäyntien kannalta olennaisinta on suorittaa valvontakäynnit siten, että ne ovat valvottavalle ennakoimattomia. Myös vankituntemus, sekä ohjaajan kyky havaita poikkeavuuksia käytöksessä ovat tuen, kontrollin, sekä työturvallisuuden kannalta olennaisia. Mahdollisuus käyttää hyväksi työajassa olevaa liukumaa koettiin hyväksi epäilyksen herätessä

päihdekäyttöön liittyen. Ympäri vuorokautisen valvonnan sijaan luotetaan valvojan ammattitaitoon, vankituntemukseen, sekä valvojan ja valvottavan väliseen luottamukseen.

Rikosseuraamuslaitokselta tuli 31.3.2023 Tukipartioiden työaikalinjaus 2023, jossa katsottiin saatujen konkreettisten havaintojen, palautteen ja kokemusten perusteella, että tiivistetty työaika ei sovellu tukipartioille työaikatarkaisuksi. Erityisesti haasteena nähdään matkustamiseen liittyvä työaikalaskenta. Linjauksessa todettiin, että tukipartiotyössä matkustaminen on oleellinen osa työn konkreettista suorittamista, eikä matkustamista voida lukea työajaksi lukuun ottamatta virastotyöajassa työaika täydentävänä aikana. Tämän takia linjauksessa todetaan, että tukipartiossa noudatetaan liukuvaa tai kiinteää virastotyöaika, eivätkä muut työaikamuodot tule kysymykseen. (Työaikalinjaus 1318/2023.)

Lisäksi Risestä muistutettiin tukipartioiden työaikalinjauksesta 6.11.2022, jonka mukaan tukipartiotyössä voitiin tehdä liukuvaa virastotyöaika ja käyttää tiivistettyä työaika työaikasopimuksen 6 a §:n mukaisesti. Keskushallintoyksikkö antoi mahdollisuudet molempien vaihtoehtojen käyttämiseen ja ensisijaisesti toiminnalliset tarpeet, ja henkilöstön työturvallisuus sekä työssä jaksaminen ratkaisivat, kumpaa mallia kullakin alueella käytettiin. (Työaikalinjaus 1318/2023.)

Muutos voi olla oikeasuuntainen, jos ajatellaan tukipartio-ohjaajien haastatteluissa esittämiä toiveita. Linjauksessa ei ilmennyt, kuinka paljon työpäivänä saa ”liukua”, joten on vaikeaa ottaa tässä vaiheessa asiaan enempää kantaa. Linjauksessa hylätty tiivistetty työaika tarkoitti säännöllisen työajan työtuntien tekemistä joko viikoittain tai pidempänäkin ajanjaksona etukäteen ja tämän seurauksena yksi viikkotyöpäivä saattoi olla vapaata.

Yhtenäisten linjojen puuttuminen tukipartiotoimintaan voisi olla tarpeellista. Johtopäätöksissä, sekä kehitysehdotuksissa mainitut seikat liittyen voimankäytönkoulutukseen, sekä ajoneuvojen puutteisiin eivät välttämättä ole ainoat haasteet, joihin yhtenäisillä linjauksilla, sekä johtamisella voidaan vaikuttaa. Päihdevalvonnassa, sekä valvontarikkeiden sanktioinneissa on alueellisia eroja haastatteluiden perusteella. Yhtenäisten linjojen puuttuminen on myös ristiriidassa yhdenmukaisen, sekä tasapuolisen kohtelun kanssa. Toisesta vankilasta koevapaudessa olevan syyllistyneen toistuvien rikkeisiin tai jopa rikoslaisissa säädettyihin rikoksiin, hän silti palaa kurinpitokäsittelyn jälkeen takaisin koevapauteen, mutta toisessa vankilassa koevapaus keskeytetään muutaman rikkeen takia. Mistä alueelliset eroavaisuudet johtuvat? Voisiko eroavaisuudet johtua esimerkiksi siitä, että vankiloiden välillä on niin suuria eroavaisuuksia toimintatavoissa, sekä vankiaineksessa? Miten näin suuret eroavaisuudet ovat mahdollisia, kun sanktiot perustuvat lakiin ja asetuksiin, eivätkä mielivaltaan? Voisiko koevapauksien valvonnasta vastata esimerkiksi vangin koevapauteen lähettävä vankila, jolloin valvojilla olisi selkeästi tiedossa vankilan toimintatavat, sekä sanktiot? Tällöin siis tukipartiot olisivat vankilan alaisuudessa eivätkä yhdyskuntaseuraamustoimistojen alaisuudessa. Tämä järjestelmä

olisi tietenkin ongelmallinen valvonta-alueen kanssa, mikäli valvottavan koevapauden aikainen osoite on eri puolella suomea lähettävän vankilan kanssa, eikä näin ollen ole oikea ratkaisu.

Opinnäytetyön tekeminen voi olla hyvin haasteellinen tehtävä, mutta myös erittäin palkitseva ja antoisa ja monesti lisäksi uusi kokemus. Opinnäytetyömme toteuttaminen laadullisena tutkimuksena vaati paljon työtä ja sitoutumista molemmilta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan ilmiöitä syvällisesti ja yksityiskohtaisesti pyrkien ymmärtämään niiden merkitystä.

Ennen kuin laadullisen tutkimuksen voi aloittaa, on ymmärrettävä tutkimuskysymys ja määriteltävä tarkasti tutkimuksen tavoitteet, jonka jälkeen on valittava sopiva tutkimusmenetelmä ja kerättävä aineisto. Aineistonkeruu voi sisältää haastatteluja, havainnointia, ryhmäkeskusteluja, kyselyitä yms. Aineiston keruun jälkeen se on analysoitava ja etsittävä siitä merkityksiä sekä yhtäläisyyksiä ja eroja. Luotettavien tutkimustulosten saamiseksi on ensiarvoisen tärkeää olla objektiivinen eikä antaa omien ennako-odotusten vaikuttaa aineiston analysointiin, eikä myöskään saa lisätä aineistoon mitään, mikä omasta mielestä kuuluisi sinne. Aineistosta analysoituja tuloksia täytyy kunnioittaa, vaikka ne eivät sattuisi miellyttämään.

Analysoimalla aineistoa löytyy vastauksia tutkimuskysymykseen ja voi tehdä johtopäätöksiä. Opinnäytetyöprosessin aikana täytyy olla joustava, sillä suunnitelmat voivat muuttua prosessin aikana. Kaikkiaan opinnäytetyön tekeminen opetti tutkimuksen tekemistä ja tutkimusprosessia ja kehitti myös organisointi- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä parityönä tehty opinnäytetyö kehitti yhteistyökykyä.

Mielestäni saimme vastauksia tutkimuskysymykseemme sekä tietomme tukipartio toiminnasta siihen liittyvine lakeineen ja haasteineen lisääntyi merkittävästi. Opinnäytetyöntekijöistä minä Martti Vanhanen olin tukipartio-ohjaajan kesälomasijaisena yhteensä neljä kuukautta kahtena kesänä vuosina 2019-2020 ja tunnistin monet ohjaajien haasteet omasta kokemuksesta. Pitkät etäisyydet ovat ongelma, johon ei mielestäni ole ratkaisua niin kauan, kuin valvottavien lukumäärä on alhainen. Jos se moninkertaistuisi, Rikosseuraamuslaitos joutuisi palkkaamaan enemmän tukipartio-ohjaajia ja samalla yhden partion valvonta-alue pienenis, koska pienemmällä alueella olisi tarpeeksi valvottavia yhdelle partiolle. Yhdyskuntaseurauksien käyttö rangaistuskeinona on kustannustehokasta suljettuun vankilaan verrattuna, ja niistä on ollut visioita tukevaisuuden rangaistusmuotona. Kaikesta huolimatta koevapausvankien määrät ovat pysyneet melko pieninä, mutta vain aika näyttää, mihin suuntaan kehitys johtaa.

Juuri tullut uusi työaikalinjaus toivottavasti parantaa mahdollisuuksia tehokkaaseen päihdevalvontaan, sillä minua ainakin turhautti mennä keskellä arkipäivää valvottavan työpaikalle suorittamaan puhalluskoetta. Kukaan ei kärehtänyt ja kovin harva on keskellä päivää

muutenkaan juovuksissa ja työpaikalla päihteettömyyden valvonta kuuluu työnantajalle, joten tuntui melko turhalta käydä testaamassa.

Partioautojen pienuus oli ongelma, joka ilmeisesti johtuu rahasta, Caddy on paljon Transporteria halvempi. Oleellista olisi minunkin mielestäni saada autoon kuitenkin toimiva nettiyhteys ja kunnollinen paikka läppäriille. Nämä koin itsekin pahoiksi puutteiksi.

Muuten tukipartio-ohjaajan työ oli selkeästi ihmisten kanssa tehtävää lähityötä, vaikka tukea ei kuuntelun ja neuvonnan lisäksi oikein muuten voinutkaan antaa. Monesti sekin kyllä tuntui haastateltujen mukaan antavan paljon joillekin asiakkaille.

Alun perin suunnittelimme opinnäytetyömme aiheeksi työaikojen vaikutusta valvonnan tehokkuuteen. Tukipartio-ohjaajat kaipasivat pidempiä työpäiviä ennakoitavuuden ja turhan ajamisen vähentämiseksi. Olisi toki ollut mielenkiintoista selvittää koevapaudessa ilmi tulleiden rikkomusten viikonpäivä ja kellonaika, jolloin olisi voinut ottaa paremmin kantaa työaikojen vaikutuksesta valvonnan tehokkuuteen. Olisi mielestämme hyvä, jos joku selvittäisi tämän asian. Uusien valvontalaitteiden toimivuus valvonnassa olisi mielenkiintoista tietää myös, lähinnä tarkkuuden ja reaaliaikaisuuden kannalta. Nykyinen juuri poistumassa oleva laitteisto on välillä melko epätarkka, eikä se ole reaaliaikainen, kuten jotkut ohjaajat toivoivat. Lisäksi olisi mukava tietää, miten mainitsemaamme Rise:n uusi työaikalinjaus vaikuttaa tukipartiotyöhön ja etenkin päihdevalvonnan tehokkuuteen.

Lähteet

Painetut

Arnkil T. & Eriksson E. 1996. Kenelle jää kontrollin Musta Pekka-kortti? Sosiaalitoimisto verkostoissaan. Stakes

Hartoneva A., Mohell U., Pajuoja, J Et Vartia M. 2015. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus. Helsinki. Tietosanoma.

Hirsjärvi S. & Remes P. & Sajavaara P. 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Juhila K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino.

Kananoja A., Lähteinen M., Marjamäki P. ym. 2007 Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Helsinki. Tietosanoma.

Lavikkala R., Linderborg H. 2011. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Linderborg H., Suonio M. & Lassila T. 2014 Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusallalla. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2014. Suomen yliopistopaino

Myhrberg, P. 1/2016 Vankeuden täytäntöönpano. Helsinki. Juvenes Print.

Mäenpää, O. 2016. Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. Helsinki. Otavan kirjapaino Oy

Pehkonen A. Väänänen-Fomin M. 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Helsinki. PS-Kustannus

Ruusuvuori J. Tiittula L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere. Vastapaino.

Sähköiset

Arvot ja strategia. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 16.12.2022

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html#>

Hakkarainen S. 2014. Tukipartiotoiminnan kehittämisen lähtöselvitys Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella. Laurea ammattikorkeakoulu. Vantaa.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/73862/Sanna%20Hakkarainen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Huhtinen P. 2014. Valvotun koevapauden toimeenpano eri Rikosseuraamusalueilla tukipartioiden näkökulmasta. Laurea ammattikorkeakoulu. Vantaa.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74351/Huhtinen_Paavo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kestävä kehitys v. 2021 tulossopimuksen ja projektikehittämisen näkökulmasta (Vastuullisuusraportin liite 1) Viitattu 17.12.2022 https://rikosseuraamus.fi/material/collecti- ons/20220516113421/7ZIXBwIPJ/Liite_1_Risen_vastuullisuus_tulossopimuksen_nakokul- masta_vuonna_2021_-_ei_saavutettava.pdf

Kraufvelin, P. 2015 ”Kyl ne vartijat pitää omistaan huolen” Etelä-Suomen tukipartio valvottua koevapautta suorittavien vankien näkökulmasta opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa. Viitattu 13.3.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/95827/Kraufve- lin_Petra_ONT2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kuntoutus. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 13.2.2023 <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/in- dex/seuraamukset/kuntoutus.html#>

laki24.fi. Viitattu 21.1.2023 <https://laki24.fi/hyvan-hallinnon-periaatteet/>

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 221/2022. Viitattu 16.12.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220221>

Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629 Viitattu 8.1.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130629>

Laki Yhdistelmärangeistuksen täytäntöönpanosta 801/2017. Viitattu 25.1.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170801>

Määräys valvotun koevapauden täytäntöönpanosta (2/004/2022) Rikosseuraamuslaitos. Diaari- numero 2/004/2022. Viitattu 15.1.2023 <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamuk- set/saannokset/maaraykset/jaohjeet/maaraysvalvotunkoevapaudentaytantonpa- nosta20042022.html>

Pakkokeinolaki. Pakkokeinolaki 22.7.2011/806 Viitattu 25.1.2023 <https://www.fin- lex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806#L5P2>

Rikoslaki 19.12.1889/39. Viitattu 20.1.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan- tasa/1889/18890039001#L6>

Risen organisaatiokaavio 2022. Viitattu 15.12.2022

https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220705115350/Hkgl6V9Op/Rise_organisaatiokaavio_Tiimit.pdf

Seuraamukset. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 15.1.2023 <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamustyo/yhdyskuntapalvelu.html#>

Seuraamukset/säännökset. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 25.1.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/saannokset/maarayksetjaohjeet/tutkinta-arestinvalvonnan-suorittaminenjapakkokeinolain2luvun12hnmukainenpoikkeuslupa.html>

Strategiakartta 2022-2025. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 16.12.2022

https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220704115903/HkF8Xtk9/Strategiakartta_2022_-_2025_saavutettava_Valmis.pdf

Suomi.fi. Viitattu 21.1.2023 <https://www.suomi.fi/kansalaiselle/oikeudet-ja-velvollisuudet/digituki-ja-hallintopalvelut/opus/nain-julkinen-hallinto-toimii/virkamiehen-oikeudet-ja-velvollisuudet>

Tietosuojaseloste. Laurea ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.11.2022 <https://www.laurea.fi/tietosuojaseloste/>

Tilastollinen vuosikirja. Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2021 ISSN 2242-6957(verkkojulkaisu) https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220614144512/7a0qfF11R/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2021_FI.pdf

Tilinpäätös 2021. Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2021. Viitattu 8.5.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220228151442/7XPhj0GkD/Rikosseuraamuslaitoksen_tilinpaaotos_ja_toimintakertomus_vuodelta_2021.pdf

Tukipartiot. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 21.12.2022 <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/yhdyskuntaseuraamustoimistot.html#>

Tutkimusaineiston käsittely. Tiedelukutaito. Viitattu 30.3.2023 <https://tiedelukutaito.mooc.fi/part-4/1-tutkimusaineiston-kasittely>

Tutkinta-aresti. Minilex tutkinta-aresti. Viitattu 25.1.2023. <https://www.minilex.fi/a/tutkinta-aresti>

Työ yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 7.1.2023

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamustyo.html>

Työympäristö. Työterveyslaitos. Viitattu 13.3.2023 <https://www.ttl.fi/teemat/tyohyvinvointi-ja-tyokyky/tietotyön-työympäristöt/hyvinvointia-edistava-työympäristö>

Valtion virkamieslaki 19.8.1994/750. Viitattu 21.1.2023 <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750#L4P11>

Valtioneuvoston asetus valvotusta koevapaudesta 1076/2013. Viitattu 27.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131076>

Vastuullisuus Rikosseuraamuslaitoksessa. Vuosi 2021. Diaarinumero 4/201/2022. Viitattu 17.12.2022 https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-ons/20220516113444/7ZIXDTp8z/Rikosseuraamuslaitos_Vastuullisuusraportti_2021.pdf

Virkamiesetiikka. Virkamieseettinen toimintaohje. Valtiovarainministeriö. Viitattu 31.1.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163089/Virkamieseettinen%20toimintaohje.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Voutilainen J. 2016. Tukipartio-ohjaajien kokemat uhka- ja vaaratilanteet asiakastyössä. Laurea ammattikorkeakoulu. Vantaa. Viitattu 6.5.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/120535/Jarmo%20Voutilainen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yhdyskuntaseuraamuslaki. Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015. Viitattu 22.12.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150400>

Yhdyskuntaseuraamusta suorittaville. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 21.12.2022 <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikoksestatuomituille/yhdyskuntaseuraamustasuorittavalle.html#>

Yhdyskuntaseuraamustoimistot. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 21.12.2022 <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/yhdyskuntaseuraamustoimistot.html#>

Julkaisemattomat

Tehtävänkuvauslomake 2019. Tukipartiossa toimiva ohjaaja. Yhdyskuntaseuraamustoimisto Kouvola.

Tukipartion työaikalinjaus 2023. RISE/1318/2023.

Vankilukuilmoitus. Vankilukuilmoitus 16.1.2023.

YKS kuukausitilasto. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaat 1.1.2023.

Rikosseuraamuslaitos. Keskushallintoyksikkö. Ohje. Diaarinumero 8/004/2021.

Kuviot

Kuvio 1 Vankeuteen tuomittujen jakauma 16.1.2023	19
Kuvio 2 Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden jakauma seuraamuksittain 16.1.2023	19

Liitteet

Liite 1: Haastattelun runko.....	65
Liite 2: Muodostuneet luokat ja alaluokat	66

Liite 1: Haastattelun runko

Teema	liittyvät aiheet	vaikutus
Taustatiedot	Ikä, sukupuoli, työkokemus	osaaminen, kontrolli
Työajat	ennakoitavuus, mahdollisuus itse vaikuttaa, työtuntien sijoittuminen vuorokauteen	tuki, kontrolli
Valvonta-alue,	valvontalaitteisto, ennakoitavuus	tuki, kontrolli
valvottavien määrä	valvonnan tehokkuus, käynti- kertojen määrä	tuki, kontrolli
Päihdevalvonta	työajat, päihdetestausvälineet	Tuki, kontrolli
Koulutus	Tuen ja kontrollin tehokkuus	Tuki, kontrolli, osaaminen
Tuki ja kontrolli	parannus- ja muutosehdotukset, haasteellisuus, tiedonkulku, yhteistyö, ongelmat työssä	ennakoitavuus, kontrolli

Liite 2: Muodostuneet luokat

PÄÄLUOKAT	ALALUOKAT	VAIKUTUS
Haastateltavien taustatiedot		kontrolli, osaaminen
Toimintaympäristön haasteet	työajat, toiminta-alue, valvottavien lukumäärä, ennakkotiedot, yhteistyö vankiloiden kanssa	tuki, kontrolli ennakoitavuus
Tuki ja kontrolli	valvontalaitteisto, päihdevalvonta	kontrolli
Kehittämisen kohteet	koulutus, ajoneuvot työajat	osaaminen, kontrolli, ennakoitavuus